

LIBERTAS

Nr. 42

Juni 2003

Adam Smith Prisen 2003

David Gress – en borgerlig fritænker

Henrik Gade Jensen

Irak-krigen – for eller imod?

David Karsbøl

Nicolai Heering

Daniel Beattie

Niels Kristian Schmidt

Miljøkommissæren

Steen Steensen

Lobbyisme

Simon Espersen

Anmeldelse

Michael Moore: Bowling for Columbine

Den synlige hånd

Nikolaj Gammeltoft

Indhold

David Gress – en borgerlig fritænker 3 <i>Henrik Gade Jensen</i>	Krigen i Irak var positiv set fra en liberal synsvinkel 15 <i>Niels Kristian Schmidt</i>
Irak-krigen – for eller imod?	Miljøkommissæren 17 <i>Steen Steensen</i>
Nej til nation building i Irak 9 <i>David Karsbøl</i>	Lobbyisme 27 <i>Simon Espersen</i>
Krigen i Irak – et spørgsmål om frihed 11 <i>Nicolai Heering</i>	Anmeldelse 29 <i>Michael Moore: Bowling for Columbine</i>
Krigen var et overgreb på irakernes individuelle rettigheder 13 <i>Daniel Beattie</i>	Den synlige hånd 32 <i>Nikolaj Gammeltoft</i>

Tidsskriftet Libertas

ISSN 0903-9341. © Libertas

Tidsskriftet *Libertas*, som udgives af selskabet Libertas, er et uafhængigt tidsskrift til fremme af studiet af fri markedsøkonomi og personlig frihed.

Tidsskriftet *Libertas* udkommer fire gange årligt og postomdeles til abonnenterne. Tidsskriftet er indekseret i Dansk Artikelindeks.

Offentliggjort materiale – signeret eller usigneret – udtrykker ikke nødvendigvis redaktionens, udgiverens eller medlemmernes holdninger. For indholdet hæfter alene forfatterne og redaktionen.

Ansvarshavende redaktør

Nikolaj Gammeltoft
Lille Strandvej 8B, 3. tv.,
2900 Hellerup
Tlf./e-mail: 2347 7707 - gammeltoft@libertas.dk

Redaktion

Christopher Arzrouni, Christian Bergquist, Jacob Wimpffen Bræstrup, Morten Carmel, Lars Christensen, Per Henrik Hansen, Pernille Johansson, Mikkel Kroglund, Peter Kurrild-Klitgaard, Stig Nørgaard, Jonathan Szpirt og Anders Wivel.

Indlæg

Redaktionen modtager gerne indlæg af enhver art – f.eks. artikler, bog- og filmmeldelser, noveller, essays og illustrationer (fotos, tegninger, diagrammer o.l.) – men påtager sig intet ansvar for materiale, der tilsendes uopfordret.

Indlæg sendes til redaktionen på tidsskrift@libertas.dk. Skrivevejledning fremsendes ved henvendelse.

Årsabonnement

Personligt (fire numre) kr. 190,00
Institutioner (fire numre) kr. 350,00

Tillæg for levering udenfor Danmark og Færøerne

Grønland kr. 50,00
Øvrige Norden kr. 40,00
Øvrige Europa kr. 50,00
Øvrige udland kr. 80,00

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt selskabets forretningsfører. Udebliver Libertas, kan erstatningseksemplar rekvireres hos postvæsenet.

Layout

www.swush.com

Selskabet Libertas

Libertas er en uafhængig og ikke-partipolitisk gruppe, som har til formål at fremme et åbent samfund baseret på den frie tanke og den frie markedsøkonomi.

Forretningsfører (abonnement, administration og regnskab)

Christian Bergquist
Østbanegade 105, 4. th.
2100 København Ø,
Tlf./e-mail: 3555 3726 - cbe@libertas.dk

Sekretær (arrangementer og aktiviteter)

Pernille Johansson
Tonemestervej 2, 2. mf.
2400 København NV
Tlf./e-mail: 3584 1894 - info@libertas.dk

Præsidium

Bo Andersen, Christopher Arzrouni, Rasmus Bartholdy, Otto Brøns-Petersen, Jacob Wimpffen Bræstrup, Henrik Carmel, Morten Carmel, Lars Christensen, Villy Dall, Flemming Friese-Jensen, Nikolaj Gammeltoft, Hans Christian Hansen, Jens Frederik Hansen, Nicolai Heering, Morten Holm, Gunnar Jacobsen, Henrik Gade Jensen, Palle Steen Jensen, Tage Sværke Jessen, Pernille Johansson, Martin Jul, David B. Karsbøl, Peter Kurrild-Klitgaard, Mikkel Kroglund, Ole Kvist, Kristian Kyndi Laursen, Mikael Bonde Nielsen, Rasmus Dalgaard Nielsen, Mike Polczynski, Casper Thorsted Sørensen, Dan Terkildsen, Anders Wivel, Sune Wæsel og Finn Ziegler.

Hjemmeside og nyhedsbrev

www.libertas.dk

Kontakt

libertas@libertas.dk

David Gress – en borgerlig fritænker

David Gress er årets modtager af Libertas' traditionsrige Adam Smith Pris. Udover en imponerende akademisk karriere, har David Gress også gjort sig gældende som debattør gennem en række indlæg i danske aviser, hvor han har forfægtet sine borgerlig-liberale synspunkter – som regel i opposition til den herskende holdning i Danmark. I denne artikel giver mag.art. i filosofi Henrik Gade Jensen en ideologisk profil af prismodtageren.

Af Henrik Gade Jensen

»Det, der hjælper de svage, er, at de bliver stærkere og får magt over deres egne liv. Historien og menneskets natur anviser én og kun én vej hertil, den vej som Europa først beskred fra 1500-tallet og frem, og det er kapitalismens og demokratiets vej. Kun når politisk magt og adgang til ressourcer spredes kan undertrykkende magtstrukturer undergraves. Og det er aldrig, aldrig nogen sinde, sket ved at følge den politiske vej, som venstrefløjen drømte om [...].

Kapitalismen er de svages redning, ikke deres undergang. Det er det, som venstrefløjen ikke ville forstå. [...] De ville »bare hjælpe de svage.« Men i stedet for at se sig om i historien for at finde ud af, hvordan man gør det, hyllede de sig i en ideologi, der ikke tillod dem at se de mest indlysende ting i verden omkring dem.

Hele sprogbrugen om »stærke« og »svage«, undertrykte og undertrykkere, er i sig selv vulgærmarxistisk og fordrejlende. Kalder man nogen »svag« implicerer man, at han har brug for hjælp, og hvem skal hjælpe, det skal den der taler selvfølgelig, for han er så klog, så retfærdig, så oplyst. Jeg har alligevel brugt de ord for at vise at selv inden for denne primitive begrebsverden kan man påvise venstrefløjens evindelige og fundamentale fejl.

Socialisme er det ultimative udtryk for den selvretfærdige intellektuelles drøm om at styre verden efter egne præferencer. Da disse er uoplyste og fordummende præferencer, bliver resultatet altid en katastrofe, hvis alvor afhænger af hvor konsekvent socialisten er.

Godtroende socialisme er efter alle disse år hverken forståelig eller undskyldelig. Og at påstå at en humanist skal være socialist er ikke bare oprørende forkert, det er en hån mod alle de humanister, som socialister ved magten har myrdet, pint, fordrevet, undertrykt og mishandlet.«

- David Gress, *Weekendavisen*, 23. marts, 2001a.

David Gress er født 1953. Moren er forfatterinden Elsa Gress og faren den amerikanske professor Richard Lewis. Gress er vokset op på Sjælland og Møn hos moren og dennes mand, Clifford Wright. Hjemmet, først i Glumsø og senere på Møn, var samlested for "vanvittige skuespillere og sindssyge malere" (Elsa Gress' udtryk) og David Gress' første og vist eneste ungdomsoprør bestod i som tiårig at ville på kostskole "for at få et privatliv". Med morens udtryk er han "født professoral".

Gress blev student som 17-årig fra Sorø Akademi og begyndte at læse klassisk filologi ved Århus Universitet. To år senere udvandrede han til Cambridge i England og senere til USA. Han tog en ph.d. om middelalderens politiske tænkning under pave Innocens III (1198-1216).

I mange år arbejdede Gress på tænketanken Hoover Foundation ved Stanford University i Californien. Han har endvidere været gæsteforsker ved Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales i Paris og professor i historie på Adelphi University nær New York. Desuden visiting fellow ved Cambridge og er siden 1995 tilknyttet Foreign Policy Research Institute i Philadelphia. I 1997 kom han tilbage til Danmark, arbejde nogle år ved DUPI (Dansk Udenrigspolitisk Institut), hvor han ifølge rygterne mest blev sat til studenterarbejde, og senere blev han lektor i klassisk filologi ved Århus Universitet, hvor han underviste i græsk og latin. I 2001 blev han så professor i international politik ved Boston University i Massachusetts.

Gress og tidsånden

David Gress har fra begyndelsen været i opposition til den herskende tidsånd i Danmark. Modstriden er ikke grundet i krakilsk modsigelyst, men i klare og velargumenterede indsigelser mod tidsåndens dominerende holdninger. Gress har således fra starten været antisocialist og antikommunist, imod fredsbevægelserne og fodnotepolitikken og imod venstrefløjen. En af Danmarks bedst argumenterende koldkrigere, kaldte *Morgenavisen Jyllands-Postens* Flemming Christian Nielsen ham engang (Nielsen 1997: 3).

Af samme grund har han kun haft en marginal tilknytning til universitetsmiljøet i Danmark. Intet universitet har åbenbart fundet det værd at tilbyde ham et gæsteprofessorat, selvom

han behersker flere discipliner på grundforskningsniveau. Gress er ikke inde i nogen varme i Danmark, og hans bøger har ikke spillet nogen rolle for den offentlige debat. Da jeg på Det Kongelige Bibliotek skulle låne Gress' to binds værk om Tysklands nyere historie, var de end ikke stregkodet og gjort klar til udlån.

Jyllands-Posten beskrev for nylig David Gress som »en af Danmarks tidlige, isolerede antimarxister«, som »førte kulturkamp mod venstrefløjen«. Men Gress vandt ingenting. Tværtimod besatte de venstreorienterede alle ledende positioner i samfundet: »De tog jo den lange march gennem institutionerne. De lavede dem egentlig ikke om, men de besatte dem. Derfor synes jeg, at de sådan set har vundet den sejr, de ønskede. De kontrollerede meningsdannelsen i mange år, og selvom de måske ikke gør det i samme grad længere, så hersker der stadig frygt for at genere dem. Af en eller anden grund skal de sgu have ret, selvom de havde uret. Kritik af dem kaldes mccarthyisme og hævnørst, mens vi andre skal føle os skyldige, fordi vi havde ret. Det er en underlig verden.« (Raahauge 2003: 11).

Gress og liberalismen

Kritikken af den skandinaviske velfærdsmodel har været et centralt anliggende for Gress. Ikke fordi han ikke går ind for velfærd, men fordi måden at skabe velfærd på i Danmark fungerer åbenlyst dårligt. Den skandinaviske samfundsmode er således for Gress opreklameret. Den holder ikke, hvad den lover.

»Danmark er i mange henseender et fortræffeligt land, men det er ikke længere her, man skal søge den bedste uddannelse, sygesikring eller ældrepleje.« (Gress 2000a: 4). Danmark er således et godt land – hvis man ikke lige bliver affældig, kronisk syg eller ønsker en god skole for sine børn.

Ifølge Gress er problemet, at overførselsindkomster beslaglægger en så stor del af de offentlige finanser, så der bliver mindre og mindre tilbage til de egentlige kerneydelser, som sundhedsvæsen, skoler, universiteter og infrastruktur. Derfor bliver hullerne større og større på de danske veje, selvom vi betaler mere og mere i skat. For amter og kommuners budgetter båndlægges til overførselsindkomster.

I tre kronikker i *Berlingske Tidende* 26.-28. oktober, 1999 gennemgik Gress den danske velfærdsstat. Udviklingen betegnede han med udtrykket *fra velfærd til vanfærd*. Den politik, der sigter mod at fremme borgernes velfærd, saboterer den i virkeligheden.

Gress forestiller sig helt toquevillesk, hvordan en flok antropologer udefra på besøg i den danske velfærdsstat anno 1999 ville beskrive danskerne. De ville se et nedslidt og pjaltet folk, ifølge Gress. Offentlige gader og pladser er beskidte og med masser af overmalet graffiti som ingen ønsker at fjerne, folk går dårligt klædt og det kunne umiddel-

bart synes som, at få har råd til et ordentligt sæt tøj. Bilerne er også af en standard, som ikke genfindes i noget andet land vest for det gamle jerntæppe. Ingen ville tro, hævder Gress, at dette land har verdens femte mægtigste købekraft pr. indbygger. Ses der en flot bil, så er den på blå plader.

»Sjasket tøj, graffiti, tilsvinede bygninger, små biler – vi føler os hensat til England i 1970 eller Italien i 1980. Vi forstår ikke, hvordan det, vi ser, kan stemme med den høje købekraft og den suveræne livskvalitet, den må føre med sig.« (Gress 1999a: 16)

Hvad er forklaringen på velfærdsstatens forlis? Gress antyder flere. En vigtig forklaring er mentaliteten. Danskerne er ikke krævende og kvalitetsbevidste nok. Danskerne er så indlevet i statens regulering, at de affinder sig med alt for ringe standard i forhold til et af verdens højeste skattetryk. Danskerne nærer »en næsten enevældig ærbødighed for de kollektive eller snarere kollektivistiske systemer og løsninger på fundamentale livsopgaver (uddannelse, sundhed, sikker alderdom), som deres politikere indrettede i en fjern fortid, og som i kraft af inertie og konsensus har udviklet sig til noget ganske andet end oprindeligt tiltænkt.« (Ibid.).

Idéen om at oprindelige planer for velfærdsstaten går hen og virker mod hensigten, er en typisk neokonservativ forklaringsmodel, som har dannet skole i USA siden 1980'erne. De sociale programmer, som var udtænkt vel, viser sig efter en årrække eller ved at forceres yderligere at komme til at virke kontraproduktivt. David Gress' analyse af velfærdsstaten falder i høj grad indenfor det mønster: »I Vesteuropa har man opbygget velfærdssystemerne for at bøde på nogle mangler. Men de er endt med at undergrave det borgersind, som var det egentlige. Den fællesskabsfølelse, som skulle styrkes, er i stedet forsvundet. Der er opstået nogle forventninger, som det er meget svært at lave om på, så det er næsten umuligt at justere på systemerne selv når det bliver klart, at udstødelsen hører sammen med et velfærdssystem, der er vokset ud over al rimelighed, og som ikke hjælper de svage, men derimod gør dem svagere.« (Knudsen 1997: 4).

I dag er mere velfærdsstat ikke løsningen, men problemet. Det gælder ifølge Gress om at give borgerne mulighed for at foretage langt mere individuelle valg og fravalg.

En anden forklaring er manglen på incitament til at ændre på forholdene, som de er i dag. Både producenter og forbrugere af offentlige ydelser skal have bedre incitament til at yde deres ypperste. I dag kan det på grund af skattetryk bedre betale sig for en kirurg kun at arbejde 37 timer ugentligt og så fumle med hammer og søm og kædesav i fritiden – et arbejde som mange uden uddannelse kunne levere – frem for at udnytte den dyre uddannelse og tilsvarende apparatur på sygehusene maksimalt til egen og samfundets gavn. På den måde forrykkes borgernes incitament, så vi havner i tilstande, som gør os alle fat-

tigere og modtagere af langt dårlige offentlige ydelser, end nødvendigt er. De dårligst stillede i samfundet har gavn af, at lægen kan tjene flere penge. Men når kirurgens marginale indkomst beskattes så voldsomt, kan det bedre betale sig for dem ikke at foretage sig noget – og så lade patienterne vente.

Danmark og Europa risikerer ifølge Gress at blive et museum præget af stilstand. Det gælder også i indvandrerpolitikken, hvor Europa slet ikke er i stand til at tiltrække den bedste arbejdskraft. Indvandrerpolitikken er »dobbelt irrationel« ifølge Gress, fordi den ikke udvælger indvandrerne efter, om de vil være et nettoaktiv for det danske samfund, men udelukkende ud fra et slægtskriterium (familiesammenføring). For det andet er indretningen af den danske økonomi og arbejdsmarked ikke i stand til at skaffe beskæftigelse til indvandrere, hvorfor uforholdsmæssigt mange havner på overførselsindkomst. »Indvandrere er overrepræsenteret blandt bistandsklienter og forbrydere, og det er ikke racistisk at anse, at en politik, der får sådanne konsekvenser for danskernes nuværende og fremtidige velfærd, er dybt irrationel.« (Gress 1999b: 12).

Hvis skatten ikke fortsat skal stige samtidig med, at de offentlige ydelser forringes, har vi ifølge Gress brug for en ny social kontrakt. Denne må bygge på, at vi accepterer den nødvendige frihed, som sikrer optimal udnyttelse af ressourcerne: »Svaret for såvel skoler som sygehuse som alle andre kollektive indretninger er frihed. Hvis sygehuse var fri og kunne konkurrere om borgernes midler til sygesikring, kunne de hyre verdens bedste læger og sygeplejersker og betale dem derefter – for min skyld gerne en million til en god sygeplejerske, for hun er guld værd. Men denne frigørelse må nødvendigvis på dette som på alle andre velfærdsområder være dobbelt: De institutioner, der tilbyder sikring mod sygdom, fattigdom eller andre livsrisici må være frit stillet til at konkurrere om kunder, og kunderne, altså borgerne, må have råd til at investere deres midler, hvor de vil. Svaret på vanfærdssamfundets krise er derfor, at borgerne får direkte indflydelse på arten af de kollektive ydelser, de ønsker. Som det er nu, er indflydelsen så indirekte, at den bliver helt væk. Den er nemlig konfiskeret af den overmægtige offentlige sektor.« (Gress 1999c: 20).

David Gress går også i rette med den nok mest sædvanlige forestilling om velfærdssamfundet, nemlig at det giver tryghed. Tværtimod, siger Gress, velfærdsstaten gør mig dybt utryg. For velfærdssamfundet med de kollektivistiske tvangsløsninger giver mig som borger ikke noget valg. Er jeg utryg ved skolen, må jeg stort set affinde mig med det. Er jeg utryg ved at køre på veje med store huller, må jeg affinde mig med det. Er jeg utryg ved sygehusenes ringe standarder og elendige hygiejne, må jeg affinde mig med det. Det er dybt utrygt ikke ved sine valg og dispositioner at kunne ændre de ydelser, som man ønsker at modtage.

»Velfærdssamfundet tager 60 pct. i skat, og det er kun de heldigst stillede, der har råd til at finansiere ordentlig uddannelse, sygesikring og ældrepleje af beskattede kroner. Det er kun de virkelig rige, der har friheden til at sikre sig den kvalitet og nuancering af ydelser, som det er et sandt velfærdssamfundets opgave at levere. Jeg frygter derfor, at velfærdssamfundets dynamik fremmer en social ulighed af en ganske anderledes barsk karakter end den inddeling af Danmark i A- og B-hold, der var på tale for nogle år siden. Jeg er utryg, fordi jeg frygter et 90/10 samfund, hvor det store flertal af skattestavnslidende borgere betaler mere og mere for mindre og mindre, hvorimod de få rige, der ikke er udvandret, kan købe sig til ydelser af kvalitet med den frihed og råderet, som burde være alle borgernes privilegium.« (Gress 2000b: 10).

I den situation er det ikke rosende ord, som David Gress har til overs for den nye regering, som danskerne fik efter valget i 2001, og som i sin regeringserklæring bekendte sin vilje til at hjælpe alt og alle med offentlige ydelser. Den er »som alle regeringer i Danmark socialdemokratisk pr. rygmarvsinstinkt, uanset hvad statsministeren dybest inde godt ved.« Anders Fogh Rasmussen har ifølge Gress »accepteret det SF-socialdemokratiske verdensbillede, hvori de stærke er til for at plyndres og tæmmes, fordi de er onde og egoistiske, mens det er synd for de svage, hvis situation aldrig er deres egen skyld. Når man definerer en gruppe som svag, har man også dermed defineret den som hjælpeløs, henvist til offentlige overførsler. Ikke til andres hjælp, for i Velfærdsdanmark er det kun de færreste, der er dumme nok til at hjælpe hinanden, menneske til menneske. Det har vi jo det offentlige til!« (Gress 2001b: 4).

Gress og religionen

David Gress er som søn af en frisindet forfatterinde ikke døbt. Kirker var noget, man kun besøgte for at se på kalkmalerier, og børn var ikke nogen, man døbte, har David Gress sagt om sin mor, Elsa Gress. For sønnen er det anderledes. For ham handler historien om kirkens og religionens betydning.

Gress har sagt: »Uden religion forvandles den liberale kultur til overtro, eller den risikerer at skabe sine egne erstatningsreligioner. Hvis den liberale fornuft ikke har et religiøst anker, bliver den til ufornuft. Hvis tilsvarende religionen går i forfald, indtager overtroen dens plads.« (Nielsen 1997: 3). Så valget for Gress står ikke mellem tro eller ikke tro, men mellem hvilken tro, der skal fylde mennesket med ånd.

For ham repræsenterer miljøideologien, *New Age*-religionen og troen på det multikulturelle samfund typiske erstatningsreligioner. De udgør tidsåndens ufornuft og overtro. David Gress citerer gerne den engelske forfatter G. K. Chesterton: hvis en mand holder op med at tro på Gud, er resultatet ikke, at han ikke tror på noget, men at han er parat til at tro på hvad som helst (ibid.).

I 1975 blev David Gress katolik, og det præger især hans historiesyn. Gress' bog *From Plato to Nato: The Idea of the West and Its Opponents* (1998) kunne næppe være skrevet af en protestant, for den bygger i høj grad på katolske historikere med vægt på kontinuiteten fra det før-reformatriske Europa, som f.eks. den engelske sociolog og historiker Christopher Dawson.

Gress er ikke liberal i den amerikanske betydning af ordet, hvor en civil orden skal opbygges selvberørende på egne principper: »Den liberale fornuft er ikke nær så magtfuld, som den ser ud, for hvis den kristne forankring underspilles, bliver liberalisme og demokrati kun til abstrakte ideer. Menneskerettighederne bygger på de kristne sandheder...« (Nielsen 1997: 3).

»Religion giver et perspektiv i mit liv, men jeg synes ikke den skal blandes ind i alt muligt. Jeg har tillid til universet, jeg tror der er en dyb sammenhæng, jeg tror der er en Gud som har skabt verden. Men jeg har ikke haft de store oplevelser, hvor verden gyngede. Eller jeg mødte Jesus på trappen, der er ikke nogen lallende optimisme jeg kan hælde mig til.« Og den stærke protestantiske syndsbevidsthed afviser Gress: »Gud er stor, mennesket er syndigt! må jeg afvise. Mangfoldigheden er god, naturen er god – verden er god.« (Wolden-Ræthinge 1989).

David Gress har også et godt kendskab til islam, men i modsætning til de fleste andre islam-eksperter i dag, erstattes klarsyn ikke af ukritisk skønmaleri. Islam-forskere som Bassam Tibi, Bernard Lewis, Daniel Pipes, Oliver Roy med flere anes som vigtige inspiratorer. Det er med et skarpt og usentimentalt øje, når han ytrer sig om islam og islamisme. Allerede i 1999 hævdede Gress, at mange muslimer opfatter Danmark som Dar-al-Harb, krigens bolig, som ifølge islam er den del af verden, som endnu ikke er gået over til islam. I Dar-al-Harb er der konflikt, strid, uro og muslimer kæmper her mod vantro med alle midler. Et udslag heraf er for David Gress de optøjer, som præger Vollsmose i Odense og Gjellerupparken i Århus. »Sandheden er, at statsmagten har opgivet at håndhæve sin suverænitæt ved at nedkæmpe dem, der antaster den. Det betyder, at bestemte dele af Danmark med store islamiske mindretal befinder sig i en tilstand af latent ulydighed. [...] Det der er vanskeligt at forstå, er ikke, at muslimer opfører sig som gode muslimer, men at dette overrasker nogen.« (Gress 1999d: 18).

Fra Platon til Nato

I 1998 udkom David Gress' betydeligste værk, den murstenstykket bog *From Plato to NATO - The Idea of the West and Its Opponents*. Bogen har ikke afstedkommet nogen debat i Danmark og er ikke oversat til dansk. Den blev kun anmeldt i to danske aviser (*Politiken* og *Morgenavisen Jyllands-Posten*). Sammenlignet med hvad der ellers bliver oversat og udgivet af Jürgen Habermas, Anthony Giddens, Pierre Bourdieu, Edward Said, Ulrich Beck og Eric

Hobsbawn, er det utroligt, at et værk som dette må forblive ukendt for danske læsere.

Til gengæld modtog bogen overordentligt fine omtaler i udenlandske aviser som f.eks. *New York Times*, *Wall Street Journal* og *Los Angeles Times*, ligesom den også er blevet anmeldt i mange af de førende internationale tidsskrifter. Men Danmark er Ballelars' land, hvor der sjældent lyttes til visdomsfulde ord.

From Plato to Nato er en stor fortælling om Vesten, men hvis man kun kender Gress som antikommunist og koldkriger, kunne man tro, at bogen var et forsvar for denne ide om Vesten mod dens totalitære angribere. Det er den ikke. Tværtimod.

Den store fortælling om Vesten, som især er et resultat af oplysningens optimisme, hvor udviklingen går mod mere frihed og fornuft, og som i efterkrigstiden blev malet med store pensler i kontrast til kommunismen i øst, hylder Gress ikke. Frihed er ikke for Gress et abstrakt system af universelle rettigheder. Han tilhører den skeptiske oplysning, hvor frihed mere forstås som et produkt af en udvikling, der fandt sted tidligt i europæisk historie, og ikke som et telos en oplyst elite har tvunget frem i bestandig kamp mod mørkemænd og snæversyn.

Friheden opstår ud af den europæiske historie, men den opstår som et utilsigtet biprodukt af udviklingen. Den er ikke en abstrakt eller udenfor historien liggende idé, der virker som rettesnor for fremsynede personligheder.

Hvor mange af David Gress' indlæg i samfundsdebatten er præget af ønsket om mere frihed, ikke fordi det er en værdi i sig selv, men fordi det funktionelt effektiviserer økonomien, så viser han i sit historiske værk, at denne frihed ikke er en evig platonisk ide, men har en tilblivelseshistorie. Friheden er en gyldig idé, ja, men den er ikke evig eller universel. Den er opstået i den vestlige historie som en side-effekt af magtkampe mellem kirke og stat siden det 5. århundrede.

Fritænkeren

David Gress er ikke bange for at tage farlige eller politisk ukorrekte temaer op. I miljøpolitik argumenterer Gress helt lomborgsk. Han forsvarer USAs nej til Kyoto-aftalen og leverer drøje hug til det kyniske og hykleriske Europa for bekvemt at lægge skylden på USA. Gress forsvarer genteknologien og gør op med »de højtuddannedes analfabetisme«, som maner de største onder frem i forbindelse med genteknologi (Gress 2000c: 4).

Også et ret ubekendt afsnit i den nyeste historie har Gress trukket frem, nemlig fordrivelserne fra Østeuropa i kølvandet på Anden Verdenskrigs afslutning. Selvom dette hidtidige tabu nu snart er politisk korrekt at røre ved (når først Günther Grass har tematiseret det). Men for blot to år

siden kunne David Gress udskældes som revanchist og det der er værre ved at drage det frem i *Politikens* spalter.

Gress kritiserer også, hvorledes holocaust de senere år er gjort til ondskabens ikon, hvilket forhindrer al fornuftig samtale. Således forhindrer det en forskning og fokusering på kommunismens forbrydelser, da det ville relativere holocausten. Det oplevede professor Bent Jensen, da han ved en konference på Dansk Center For Holocaust- og Folkedrabstudier blev kategoriseret i retning af holocaustbenægter – uden nogensinde at have benægtet noget som helst, men alene ved at fremhæve et andet folkemord. Ifølge Gress er den energiske fastholdelse af holocaust som det ondeste onde en undskyldning for at kunne gardere sig i kritikken mod alt andet. Som om der intet ondt kan bebrejdes den, der har gjort korsets tegn. »Ikke så få intellektuelle og politikere anvender i dag et sprog om Israel og jøderne, der er betænkeligt nær ved at være antisemitisk. Mange ikke-jøder synes at mene, at hvis de bekender deres godhed ved at fordømme holocaust, kan de tillade sig de mest uhyrlige kommentarer om Israel og landets politik.« (Gress 2002a: 6).

Man kan være enig eller uenig med David Gress i mange af hans holdninger. De fleste er nok uenige i hans forsvar for dødsstraf. Gress skrev i 1999 under overskriften »Livet er helligt« en kronik i *Berlingske Tidende*, hvor han plæderede for brug af dødsstraf i Danmark. Og han nævnte også et eksempel, hvor den burde anvendes. I en sag fra Horsens endte lang tids mishandling af den 4-årige Kasper med drengens død. Stedfaren, der ligesom moren kun kendte et liv på overførselsindkomst og som sociale klienter, tævede dagligt Kasper gennem længere tid, så drengen til sidst døde af sine kvæstelser. I retssagen refererede moren til, hvordan den lille dreng hver morgen spurgte sin mor: »Skal vi have en god dag i dag?« Dødsstraf, skrev Gress. I stedet anbragte velfærdsstaten Danmark den skyldige i livsvarig forvaring. »Det er ikke dødsstraffen, der er barbarisk. Det er voldsmanden og morderen« – en sondring som det kan være svært at få øje på i den omsorgsfulde velfærdsstat (Gress 1999e: 16).

Den danske ølkultur kritiserer Gress også med en forbavsende indsigt i engelske øl. Og sprogpolitik røgter Gress også i kritik af den danske skoles mangel på ordentlig sprogindlæring af dansk. Manglende evne til at kunne tale og skrive sit sprog korrekt resulterer i en til analfabetisme grænsende fordummelse. Folkekaraktæren, der i årtier har været dømt ikke-eksisterende, forvarer Gress også. Den findes! Og derfor kritiserer Gress også globaliseringen som tidens mantra, hvis man tror, at vi automatisk bliver verdensborgere af det. Snarere tværtimod, mener Gress. Sand globalisering kræver forankring, hævder Gress. »Uden en grad af almenviden, som man for min skyld gerne må kalde gammeldags, bliver vi provinsielle både i tid og sted.« (Gress 2002b: 7).

David Gress hører i øvrigt til de ivrige læsere af Tolkiens værker og har oversat dennes *Silmarillion* til dansk.

Du har ret, du skal skydes

I Richard Posners bog *Public Intellectuals: A Study of Decline* (2002) er der et kapitel med titlen "Prediction and Influence". Posners pointe er, at intellektuelles manglende evne til at komme med korrekte forudsigelser eller analyser ikke pletter deres ry som offentlige eksperter. Er du ekspert, kan du tillade dig at tage fejl igen og igen. År ud og år ind. Det betyder ingenting. Intellektuelle er ikke afhængige af, om det de siger, er forkert eller ej. Det viser ifølge Posner en analyse af de kendteste "offentlige intellektuelle" i USA.

Analysen synes at passe præcist på danske forhold. Om et udsagn af en ekspert eller kommentator viser sig at være helt forkert, får det ingen indflydelse på vedkommendes renommé. Tænk bare på alle de forudsigelser om krigen i Irak, der blev ytret i danske medier – har fuldkommen forkerte udsagn haft konsekvenser?

Omvendt repræsenterer Davis Gress i høj grad en offentlig intellektuel, der i forbavsende grad har haft og fået ret. Men det er ikke godt. Det er nærmest en diskvalifikation i Danmark. For i Danmark står janteloven over Grundloven: Du har ret, du skal skydes! Eller med filosofen Pascals ord: »Sandheden er nyttig for dem, til hvem den siges, men den er skadelig for dem, som siger den, da de derved gøre sig forhadte.«

Note:

Om David Gress: Født i København 29. januar, 1953. Klassisk-sproglig student, Sorø Akademi Skole, 1970, B.A. i klassisk filologi, Cambridge University, 1975 og ph.d. i historie, Bryn Mawr College, Pennsylvania, USA, 1981.

Stipendiat, Carlsbergfondet, 1981. Senior Research Fellow, Hoover Institution, Stanford, USA, 1982-92. Lektor, Adelphi University, New York, USA, 1992-93. Gæsteforsker, Gonville and Caius College, Cambridge, England, 1993-95. Senior Fellow, Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, USA, fra 1995. Seniorforsker, Dansk Udenrigspolitisk Institut, 1996-99. Lektor i klassisk filologi, Aarhus Universitet, 1999-2001. John M. Olin Professor of the History of Civilizations, Boston University, 2001-03.

Har udgivet *Demokrati eller?* (1978), *Gesta Innocentii III: Introduction, Text and Commentary* (1981) ph.d.-afhandling, *Peace and Survival* (1985) om den vesttyske fredsbevægelse, *A History of West Germany* (1989) i to bind, med fransk udgave 1992 og ny engelsk udgave 1993, *From Plato to NATO: The Idea of the West and Its Opponents* (1998) og *The Flickering Lamp: History, Education, and American Culture in the New Century* (2003). Desuden artikler, essays og kapitler om nordisk og international politik, samfundsforhold og historie.

Ledede i 1980-81 The European Congress on Freedom and the Future på Europahøjskolen på Møn, der sammenførte tænkere og kommentatorer fra Europa og USA på et tidspunkt, da fredsbevægelsen var på vej frem i de socialdemokratiske partier, der stemplede præsident Reagan som krigerisk og roste Sovjetunionens fredsvilje. Modtager af Libertas' Adam Smith Pris 2003.

Raahauge, Anders: "Arven fra 70'erne: Angst og bluff på universitetet" *Morgenavisen Jyllands-Posten*, Indblik 11, 23. februar, 2003.

Wolden-Ræthinge, Anne (Ninka): *Dialog mellem to generationer: 25 dobbelt-interviews af Ninka*, Odense: Den grimme Ælling, 1989.

Referencer:

Gress, David: *From Plato to Nato: The Idea of the West and Its Opponents*, New York: Free Press, 1998.

-- : "Et lidet, fattigt land?" *Berlingske Tidende*, 1. sektion 16, 26. oktober, 1999a.

-- : »Den parasitære velfærdsstat« *Berlingske Tidende*, 1. sektion 12, 27. oktober, 1999b.

-- : »Fra vanfærd til velfærd« *Berlingske Tidende*, 1. sektion 20, 28. oktober, 1999c.

-- : »Frontalt: I krigens bolig« *Ekstra Bladet*, 1. sektion 18, 17. november, 1999d.

-- : »Livet er helligt« *Berlingske Tidende*, 1. sektion 16, 16. marts, 1999e.

-- : »Danmark: En opreklameret samfundsmode« *Politiken*, Debat 4, 19. august, 2000a.

-- : »Velfærd: Det utrygge velfærdssamfund« *Politiken*, Kultur og debat 10, 8. juli, 2000b.

-- : »Genteknologi: De højtuddannedes analfabetisme« *Politiken*, Debat 4, 27. maj, 2000c.

-- : »Sværmerisk idioti« *Weekendavisen*, 1. sektion 10, 23. marts, 2001a.

-- : »Velfærdsstaten: En liberal tænker på S-kurs« *Politiken*, Debat 4, 15. december, 2001b.

-- : »Tabuet der ikke vil forsvinde« *Berlingske Tidende*, Magasin 6, 1. august, 2002a.

-- : »Verdensborgeren - en uddøende race« *Politiken*, Kultur 7, 7. juli, 2002b.

Knudsen, Anne: »Kritikeren« *Weekendavisen*, 1. sektion 4, 4. april 1997.

Nielsen, Flemming Christian: »David Gress: Tilbage på broen« *Morgenavisen Jyllands-Posten*, Indblik 3, 3. august, 1997.

Posner, Richard: *Public Intellectuals: A Study of Decline*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002.

Irak-krigen – for eller imod?

Nej til nation building i Irak

Hvad skal man som liberal mene om krigen i Irak og den efterfølgende amerikanske administration af landet? Det spørgsmål søges afklaret i fire indlæg, hvor der tages stilling til Irak-situationen ud fra liberale principper. I dette første indlæg argumenterer stud.polit. David Karsbøl mod forsøget på at bygge et frit og demokratisk Irak. Udover usikkerheden om, hvorvidt aktionen overhovedet kan lykkes, er der risiko for, at et frit Irak vil stå uden nogen form for legitimitet i Mellemøsten og blot blive betragtet som en amerikansk marionetstat, skriver Karsbøl. I stedet for at bruge ressourcer på at skabe et nyt Irak efter vestligt forbillede, burde USA føre en helt anden og bedre form for udenrigspolitik, nemlig ingen.

Af David Karsbøl

Idéer har betydning. I sidste ende er den brede befolknings idéer og viden altafgørende for, hvor frit det samfund, de lever i, er. Hvor betydningsfuld denne faktor kan være, så vi ved murens fald. Befolkningerne i de østeuropæiske lande vidste, at de kun kunne takke deres egne magthavere og socialismen for deres ringe levestandard, og det var først og fremmest utilfredsheden med samme, der ledte til Østblokkens kollaps.

De islamiske landes befolkninger har meget ringe viden om betydningen af frihed. Faktisk har de en meget ringe viden i det hele taget. Deres uddannelsessystemer, deres forskning og deres religiøse fundamentalisme er primitiv og langt fra vestlige idealer om oplysning, skepticisme, rationalisme og individuel selvbestemmelse. Men de er pinligt klar over deres ringe økonomiske formåen, og skylden for denne skydes konsekvent på den amerikanske interventionisme i Mellemøsten.

Vi ved, at deres ringe formåen skyldes mangel på privat ejendomsret, for meget bureaukrati og for meget fundamentalisme, men denne indsigt er i dag langt fra hverdagen i Beirut, Riyadh, Sana, Bagdad og Tehran. Den mangeårige amerikanske støtte til Israel, invasionen af Afghanistan, invasionen af Irak, støtten til Ægypten og Jordan samt Tyrkiet giver grobund for de mest spektakulære og groteske latterlige teorier om jødekonspirationer og amerikansk styrede komplotter, der tjener til at forklare de islamiske landes manglende økonomiske formåen. Disse teorier flourer ukontrollabelt på markeder, i moskéer og i de statslige uddannelsessystemer, hvor de passer fint i teokratiernes kram, fordi de tjener til at opildne de islamiske befolkninger imod en ydre fjende, så de ser igennem fingre med hverdagens undertrykkelse, som stammer fra de religiøse diktaturer.

Nu har USA indtaget Irak, og det er gået godt i militær henseende. Mellem 2.000 og 2.500 civile irakere er blevet

dræbt på grund af invasionen, hvilket er mange – men klart færre end hvad mange analytikere havde frygtet. Den humanitære katastrofe ser også ud til at være udeblevet, hvilket er meget positivt.

Alligevel er der grund til pessimisme. Irak består grundlæggende af tre grupperinger; sunnimuslimske kurdere i nord, arabiske sunnimuslimer i midten (og Bagdad) og arabiske shiamuslimer i syd. Kurderne i nord ønsker et uafhængigt Kurdistan, sunnierne har under Saddam Hussein kørt Irak hårdt og undertrykt resten af landet, selvom de har været i mindretal, og shiamuslimerne i syd vejrer nu morgenluft og har allerede demonstreret, at talstærke grupper blandt dem er direkte styret fra det islamisk-primitivistiske Tehran, samt at de ønsker et præstestyre som i Iran. Vi har her opskriften på en springfarlig cocktail.

På trods af, at irakerne er blevet befriet fra et forfærdeligt, diktatorisk styre og på trods af, at den amerikanske invasion på mange måder har været forbilledlig i både militær og humanitær forstand, ville det være synd at sige, at den irakiske befolkning virker taknemmelig. Således samles der jævnligt demonstrationer imod den amerikanske besættelsesstyrke, og det er nu almindelig kendt, at billederne af en skare irakere på al Fardi pladsen i Bagdad, som vælter en statue af Saddam Hussein, var groft manipuleret af amerikanerne. I en by på adskillige millioner indbyggere burde hundredtusindvis fejre deres nyvundne frihed ved at vælte statuer og kaste blomster til de amerikanske soldater. Det er ikke sket, og årsagen er, at irakerne ikke har nogen anelse om, hvad frihed kan gøre for dem. Hvad der tog vore vestlige samfund adskillige hundrede år, kan ikke ske på nogle få måneder i Irak.

Dertil kommer, at både den arabiske og internationale opfattelse af den amerikanske tilstedeværelse forværres for hver dag der går, hvor der ikke er fundet nogen overbevisende beviser for Saddam Hussein besiddelse af masseødelæggelsesvåben eller hans forbindelse til Osama Bin Laden.

Bush-administrationen påstår, at den vil indføre et demokratisk styre i Irak, og at irakerne selv skal bestemme over deres land. Det lyder positivt, men det lader til, at de amerikanske nation builders eller nationsbyggere ikke har overvejet, hvad de vil gøre, hvis shiamuslimerne i kraft af deres store antal og deres stærke religiøse overbevisning vælger et repressivt teokratisk (eller demokratisk, for den sags skyld) styre i stil med det iranske. Vil amerikanerne trække sig ud, eller vil de styrte et sådant styre? Da udsigterne til et velfungerende, demokratisk styre i vestlig forstand ikke er gode, kan den amerikanske administration nemt finde sig i en situation, hvor de skal tage stilling til et sådant dilemma.

Ifølge Bush-administrationens teori om den såkaldte domino-effekt skulle en invasion af Irak og den efterfølgende etablering af et demokrati tjene som forbillede for resten af den arabiske verdens befolkninger, hvorfor de med tiden ville lade sig inspirere og oplyse om demokratiets velsignelse og til slut kræve frihed af deres herskere.

Men selv hvis det lykkes at etablere et nogenlunde velfungerende demokrati i Irak, er det på ingen måde sikkert, at det vil gå sådan. I forvejen er nationen Irak ugleset blandt de øvrige arabiske lande, fordi Saddam Husseins styre efter Stalins forbillede forfulgte en sekulær strategi, og fordi Irak har været i krig med både Iran og Kuwait. Det er ikke usandsynligt, at Irak blot vil blive betragtet som et amerikansk marionetstyre eller som de vantros højborg.

I denne sammenhæng er det væsentligt, at det ikke er irakerne selv, som har kastet ågene af sig og krævet frihed – som tilfældet med Østbloklandene. Det er væsentligt for både deres selvopfattelse og deres opfattelse af betydningen af frihed, men det er også vigtigt, hvordan den øvrige region betragter det regimeskifte, som vi har været vidne til.

Man kan også spørge, hvorfor USA ikke selv vælger at stå frem som et forbillede, men i stedet vælger en militærinvasion af Irak, så dette kan fremstå som et forbillede for de arabiske lande. Hvis de øvrige arabiske lande lader sig inspirere af den amerikanske udenrigspolitik, ville de med lige så stor en ret kunne invadere Tyrkiet og afsætte militærets sekulære kvasi-diktatur for at "befri" den tyrkiske befolkning.

Efter min mening burde USA føre en udenrigspolitik, som svarede til den schweiziske – det vil sige ingen. USA burde selv stå frem som et godt eksempel på, hvordan iagttagelsen af laissez faire principper fører til fred og frihed og dermed også menneskelig velfærd. USA burde stå frem som "the shining city on the hill", som Ronald Reagan sagde en gang.

Irak-krigen – for eller imod?

Krigen i Irak – et spørgsmål om frihed

I dette indlæg opvejer civiløkonom og M.Phil. Nicolai Heering konsekvenserne af krigen i Irak i et frihedsmæssigt perspektiv. På baggrund af dette frihedsmæssige regnestykke søger han at opstille en generel regel om intervention. Konklusionen er, at intervention i andre lande – herunder totalitære lande såsom Irak – næppe kan retfærdiggøres set ud fra et frihedsmæssigt synspunkt.

Af Nicolai Heering

I den nu afsluttede krig om Irak benyttede tilhængerne af krigen sig i vid udstrækning af pragmatiske argumenter. Herunder bl.a. målsætninger om at forhindre anvendelsen af masseødelæggelsesvåben, at komme den islamiske terrorisme til livs, og at sikre kontrollen med de irakiske oliekluder. Også det mere principielle argument om befrielse af irakerne fra et totalitært styre blev anvendt.

Hvor man relativt let kan diskutere gyldigheden af de mere praktiske argumenter for krigen, er det mere principielle argument om frihed for de irakiske indbyggere straks sværere at afvise. Derfor undersøges bl.a. dette argument nærmere i det følgende, hvor de frihedsmæssige gevinster ved krigen stilles op over for de frihedsmæssige omkostninger.

Hvilke frihedsmæssige konsekvenser havde krigen for irakerne? Det antages for givet, at den irakiske befolkning som helhed har vundet mere frihed efter den allierede sejr. Til gengæld er det ikke mange af krigstilhængerne, som har hæftet sig ved krigens enorme direkte og ikke mindst indirekte frihedsmæssige omkostninger. For irakerne selv har der været tale om betydelige civile og militære dødsfald som direkte og indirekte følge af kamphandlingerne, om omfattende plyndringer af privat ejendom og om en stærkt skadet infrastruktur.

Det vil måske være muligt på et tidspunkt at kvantificere omfanget af plyndringerne og de materielle skader, men det er sværere at måle den omkostning, som udgøres af de dræbte og lemlæstede. Det er selvsagt noget nær umuligt at gøre det tab af liv op på nogen meningsfuld måde. Er den øgede frihed de dræbtes liv værd? Næppe for de dræbte eller deres pårørende. Har de overlevende sammenlagt opnået mere frihed end den frihed, som de dræbte og lemlæstede sammenlagt har mistet? Måske, måske ikke.

Hvilke direkte frihedsmæssige omkostninger havde krigen for andre? Hvis man på trods af disse lokale omkostninger af krigen antager, at den samlet har ført til mere frihed for den irakiske befolkning, bør man dernæst vende blikket mod de frihedsmæssige omkostninger, som krigen har haft uden for Irak.

Militærudgifter: Den mest nærliggende omkostning er udgiften til koalitionsmagternes styrker, idet denne udgift er opkrævet i form af skatter og derfor ikke er finansieret frivilligt. Dette fører ganske vist kun til en begrænset reduktion i den enkelte koalitionsborgers frihed, men til gengæld er det samlede antal af berørte borgere i koalitionsmagternes lande langt højere end antallet af indbyggere i Irak.

Døde soldater: Næste direkte omkostning er de tab, som koalitionsstyrkerne har lidt i form af dræbte. Om end antallet af dræbte her er meget begrænset, er der også her tale om et maksimalt tab af frihed for de dræbte. Et tab, som er svært at kvantificere.

Udgifter til genopbygning: Efter krigen er koalitionsborgerne i tillæg blevet pålagt betydelige udgifter til genopbygningen af Irak. Det gælder selvsagt også borgerne i (andre) EU-lande og FN-lande, som over skattebilletten tvinges til at bidrage til genopbygningen. Dertil kommer udgifterne til det antal flygtninge, som krigen har ført med sig, og som forsørges med vestlige skattemidler.

Hvilke indirekte frihedsmæssige omkostninger for andre? Så vidt altså de direkte frihedsmæssige omkostninger uden for Irak. Hvad der sandsynligvis har været af langt større betydning, er de enorme indirekte frihedsmæssige omkostninger, som krigen har haft og fortsat vil have i resten af verden.

Højere oliepriser: Oliepriserne var betydeligt højere under den lange optakt til krigen. Dette har afstedkommet et generelt højere omkostningsniveau i hele verdenssamfundet, og er derfor at sammenligne med en indirekte skat. En sådan skat er selvsagt med til at reducere skatteyderens frihed.

Stop for investeringer: Virksomheder har holdt igen på investeringerne for at afvente udfaldet af krigen og den terrorisme, som man risikerede i forbindelse med krigen. Det har haft omkostninger i form af flere arbejdsløse, mindre købekraft, og dermed endnu mindre incitament for nye erhvervsinvesteringer. Især luftfarts- og turistbrancherne er hårdt ramt. Også disse konsekvenser er at sammenligne med indirekte skatter.

Risiko for terrorisme: Om end nogen vil mene, at risikoen for islamisk terrorisme mod Vesten er blevet reduceret som en følge af Irak-krigen, er det dog nok mere sandsynligt, at truslen er blevet forøget. Den islamiske verdens had mod Vesten, som i den grad er blevet forstærket af den vestlige invasion, vil sandsynligvis give sig udslag i større terroraktioner før eller siden, hvilket de seneste terrorhandlinger i Saudi Arabien og Marokko også har vist. Al Qaeda er ikke beviseligt blevet svækket som følge af krigen. Denne øgede risiko for terrorisme er derfor også en indirekte reduktion af de vestlige borgeres frihed.

Risiko for værnepligt: Forbundet med den øgede risiko for terrorisme er risikoen for mere værnepligt i Vesten. Hvis Vesten fortsætter med at sætte hårdt mod hårdt i Mellemøsten, vil borgere i de vestlige lande i stigende grad risikere at blive indkaldt eller genindkaldt til aftjening af værnepligt. Dette indgreb mod borgernes frihed til at disponere over egen krop og tid samt tvangsaccepten af en soldaterløn som fair afregning for dette afsavn, udgør selvsagt også en betydelig reduktion af borgernes frihed. En reduktion, der kan ende med at være maksimal, hvis den værnepligtige dræbes i kamp.

Mindre privat sfære: Endelig er der de indgreb, som følger af forøgede statslige sikkerhedsforanstaltninger i Vesten. Borgernes frihed til f.eks. frit at færdes over landegrænser og til at kommunikere i fortrolighed er allerede blevet indskrænket betydeligt, og vil sandsynligvis blive indskrænket yderligere som indirekte følge af den forøgede terrorisme, der allerede er fulgt i kølvandet af krigen.

Man kan selvfølgelig antage, at en vestlig indsat regering vil kunne skabe fred og frihed i Irak. De amerikanske erfaringer fra Afghanistan og ikke mindst Somalia vidner imidlertid om, at en sådan antagelse er særdeles risikabel. Men hvis man får ret i antagelsen, vil resten af verden selvsagt have gavn af heraf i form af øget samhandel og øget samkvem generelt med Irak. Det er imidlertid højst usandsynligt, at en sådan begrænset fordel – hvis den realiseres – kan opveje alle de negative konsekvenser af krigen.

Kan man på denne baggrund opstille en generel regel om intervention? Alt i alt kan det frihedsmæssige regnestykke opgøres til, at der på global basis er en stor overvægt af faktorer, der reducerer frihed i forhold til omfanget af faktorer, der øger frihed. Spørgsmålet er så, om der ud af denne konklusion om krigen i Irak kan udledes en generel regel om intervention mod totalitære regimer.

Det synes umiddelbart klart, at de frihedsmæssige omkostninger ved krig er særdeles betydelige. Særligt i det omfang, at militæret er tvangsfinansieret. Det afgørende er her, hvorvidt de frihedsmæssige omkostninger overstiger de frihedsmæssige gevinster. Da stort set alle de her opregnede frihedsmæssige omkostninger og gevinster må forventes at forekomme i varierende omfang ved anden intervention

mod totalitære stater, synes der at være tale om en generel regel om intervention i totalitære stater.

Imod dette argument bruges ofte eksemplet med Nazityskland og USA, hvor der argumenteres for, at det var i USAs interesse at deltage i Anden Verdenskrig. Men ville Nazityskland sandsynligvis have kollapsedet selv uden amerikansk krigsdeltagelse. Dels som følge af de britiske og sovjetiske krigshandlinger, dels som følge af den uholdbare militære planøkonomi, som naziregimet anvendte. Spørgsmålet er hvornår, og om det havde været hurtigt nok til – set fra et amerikansk synspunkt – at retfærdiggøre amerikansk neutralitet i forhold til Tyskland. I betragtning af Anden Verdenskrigs menneskelige og militære omkostninger for USA synes svaret at være ja.

En vigtigere pointe er imidlertid, at en statssponsoreret omfordeling af frihed næppe kan retfærdiggøres, uanset om de totale frihedsmæssige gevinster skulle overstige de frihedsmæssige omkostninger. De mennesker, som her fratages frihed for at give andre mennesker mere frihed, er ikke blevet frataget deres frihed retmæssigt. Dermed kan man sige, at der lægges en frihedsmæssig transaktionsomkostning oven i den frihedsomkostning, som der allerede er. Frihed er med andre ord ikke en konstant størrelse, som kan omfordeles uden omkostninger. Den tvungne omfordelingsproces udgør i sig selv et tab af frihed, og derfor vil tvungen omfordeling af frihed aldrig kunne føre til en frihedsmæssig nettogevinst.

Alt i alt kan intervention i andre lande – herunder totalitære lande såsom Irak – næppe retfærdiggøres set ud fra et frihedsmæssigt synspunkt.

Irak-krigen – for eller imod?

Krigen var et overgreb på irakernes individuelle rettigheder

Radiovært og debattør Daniel Beattie tager udgangspunkt i nonaggressions princippet i sin kritik af invasionen af Irak. Krigen kan ikke retfærdiggøres ud fra liberal teori, da individuelle rettigheder aldrig kan krænkes i en større sags tjeneste, mener Beattie, som i stedet forskriver frihandel og fredelig sam eksistens som midlerne til at vælte slyngelstater.

Af Daniel Beattie

„Du skal ikke initiere aggression imod en anden person, eller dennes ejendom“, sådan lyder nonaggressions princippet (NAP) i al sin enkelhed. NAP er liberalismen kogt ned til en enkelt sætning. Og efter min mening, så er man liberal når man lever efter dette princip, om man ved det eller ej. Ligeledes kan man næppe siges at være liberal, hvis man vælger at se bort fra dette princip. Det er simpelthen kernen i liberal teori.

Alligevel har jeg i forbindelse med krigen i Irak oplevet, at folk, der anser sig selv for at være liberale og kalder sig selv liberale, har bakket op om denne angrebskrig. Noget der forekommer mig uforståeligt, hvis man ellers er tilhænger af NAP, og dermed er tilhænger af retfærdighed og fred.

Selv er jeg modstander af både krigen og sanktionerne overfor Irak, da jeg mener, at de ikke er i overensstemmelse med NAP. Det er ikke fordi, at jeg ikke mener at Saddam Hussein er en forbryder, for det er der ingen tvivl om at han er. Jeg ville bestemt ikke have nogle problemer, hvis han er eller bliver slået ihjel. Jeg er således ingenlunde pacifist.

Mit problem med en krig, som den vi netop har set i Irak, er, at hvis jeg skal kunne retfærdiggøre brugen af vold, så skal det netop være over for forbrydere. Bliver en person angrebet af en tyv eller morder, så er der ingen tvivl om, at vedkommende har ret til at forsvare sig. Problemet opstår, når man angriber mennesker, der ikke har noget som helst at gøre med undertrykkelse, forbrydelser, masseødelæggelsesvåben eller hvilken undskyldning koalitionsstyrken ellers har brugt for at myrde folk.

Lad os tage et eksempel: Da USAs soldater gennemførte deres *shock and awe* bombardement af Bagdad, smed de ca. 1000 missiler og bomber over denne millionby på bare en enkelt nat. En hver fornuft siger, at dette selvfølgelig vil skade personer og ejendom, der tilhører personer, som ikke har noget med Saddam Husseins styre at gøre og derfor ikke kan karakteriseres som forbrydere på nogen måde.

Er dette rimeligt? Kan man tillade sig at ofre folk, og destruere deres ejendom i et forsøg på at fange en flok forbrydere? Nej.

Enkelt sagt ville det svare til, at politiet skød folk ned på gaden i et forsøg på at fange en forbryder, der var løbet ind i en folkemængde. Noget som man ikke kan forestille sig, at særligt mange mennesker ville finde hensigtsmæssigt.

Hertil vil de, der har støttet krigen, sige: »men Saddam Hussein har slået så og så mange ihjel, så derfor er det i orden at ofre disse mennesker, så hans myrderier kan stoppe, og der i sidste ende vil dø langt færre mennesker«.

Men det er ikke et acceptabelt argument. Mord er en forbrydelse, også selv om det sker med et godt formål. Og hvis man, som jeg, mener at alle individer har rettigheder, så kan man ikke se bort fra nogle irakeres rettigheder, fordi man mener, at man har en god sag.

Disse individuelle rettigheder må være ukrænkelige, og ikke noget man blot kan bøje og forbyrde sig imod efter forgodtbefindende – heller ikke selvom det tjener en større sag. For hvis man begynder at acceptere, at man slår uskyldige civile og soldater ihjel i Irak, hvor stopper det så?

Man kunne anvende den samme logik overfor den organiserede form for tyveri, der kaldes skatteopkrævning, og man ville nå frem til det resultat, at det var i orden at stjæle folks penge så længe de gik til hospitaler eller andre livsvigtige funktioner. Sådanne funktioner kan også karakteriseres som en større og god sag – og tyveri er trods alt en mindre forbrydelse end mord. Der mangler således konsekvens i argumentationen hos de liberale, som har støttet krigen i Irak, men som kritiserer skatteopkrævning for at være overgreb på individuelle rettigheder.

At blæse på disse rettigheder i en krigssituation er altså en glidebane og ikke konsistent med liberale principper. Man kan ikke veje rettigheder op og holde dem op overfor hinanden for der efter at beslutte, om det er i orden at forbyrde

sig imod dem. De må og skal overholdes til hver en tid, hvis det altså virkelig er en bedre verden, som vi stræber efter.

Skal man bekriige Saddam Hussein, så skal man bekriige ham og hans medskyldige – ikke det irakiske folk, der i øvrigt har lidt nok efter så mange år under diktatorisk styre, sanktioner, krig og så videre.

Udover dette rettighedsargument, som jeg mener er mere end rigeligt, er der flere gode grunde til at være imod både denne krig og stort set alle andre krige. Krig fører til at staten udbygges, det giver den mere magt, og den kræver flere penge for at kunne ruste op og føre krig. Se bare hvordan krigen mod terror har ført til mindre retssikkerhed og har givet staten flere muligheder for overvågning ved hjælp af f.eks. terrorkpakken. Hvem betaler for koalitionen massive våbenforbrug? Det er selvfølgelig borgerne i de krigsførende lande, som udplyndres, så statslederne kan stive deres egoer og politiske platforme af gennem krig.

Krig er ikke noget for individualister, men derimod en kollektivistisk foreteelse. Og er man imod velfærdsstat og andre kollektivistiske idéer, så bør man bestemt også være imod krig.

I stedet for krig bør man stræbe efter freden, da freden er positiv og produktiv. I Iraks tilfælde, burde man have afviklet sanktionerne for i stedet at begynde at handle med irakerne. På den måde, ville man have kunnet vise hele den arabiske verden, at de vestlige lande måske ikke er så slemme endda. Det sker imidlertid ikke, når man vælger at bombe civilisationens vugge tilbage til stenalderen. Tvang og vold fører ikke noget godt med sig. Frihandel og et godt eksempel vil altid i sidste bringe de bedste resultater.

Irak-krigen – for eller imod?

Krigen i Irak var positiv set fra en liberal synsvinkel

Hvordan kan krigen i Irak retfærdiggøres i en liberal optik? Det forsøger cand.polit. Niels Kristian Schmidt at svare på i dette indlæg. Schmidt stiller spørgsmålet: Hvilke krænkelser blev forhindret og hvilke blev udført – og var det positivt set fra en liberal synsvinkel? Svaret er ja.

Af Niels Kristian Schmidt

Krigen i Irak var et regeringsindgreb. Og som liberal bliver man straks skeptisk, når en regering reklamerer for, at den skal til at gribe ind. Men håndhævelsen af de negative rettigheder gennem statsligt politi er også et regeringsindgreb. Det er forsvaret af menneskers frihed gennem statsligt militær også. Og i dette tilfælde er der tale om et indgreb i forhold til en anden regering, nemlig Saddam Husseins diktaturstat. Indgrebet består dog af en mængde handlinger, som hver især kan vurderes for deres lovlighed. Om disse kan man sige: i det omfang en handling ikke krænker andre menneskers rettigheder, er den lovlig. I det omfang den krænker andre menneskers rettigheder, er den ulovlig.

Men hvordan skal lovligheden eller ulovligheden så konkret bedømmes? I forbindelse med invasionen af Irak rejste der sig spørgsmål om det retfærdige, det vil sige det lovlige, i aktionen. Havde USA ret til at invadere Irak set ud fra liberal logik? For en liberal fører det til spørgsmålet: Hvilke krænkelser blev forhindret og hvilke blev udført – var det positivt set fra en liberal synsvinkel? Det er dette spørgsmål, som jeg vil redegøre for i det følgende.

Havde USA ret til at invadere Irak? Det kan ikke vurderes ved hjælp af liberal logik om en stat må invadere en anden stat. Dels er staten ulovlig og må ikke forsvares, dels er den en konstrueret størrelse og kan således ikke foretage handlinger eller have rettigheder.

Staten er ikke en frivillig organisation. Den er baseret på truslen om, at adlyder man den ikke, vil man blive straffet. Den fungerer ved vold og truslen om vold. Den er ulovlig. Hvor normale organisationer, som f.eks. erhvervsvirksomheder, kun repræsenterer et samarbejde mellem nogle personer med markedsmagt, og uden ret til at bruge vold som offensivt magtmiddel, er staten hævet over loven. Staten er en regerende institution, det vil sige dens kernemedlemmer – magthaverne – kræver ejendomsretten over et geografisk område med de mennesker, der bor der som »deres« befolkning. Som den eneste institution kræver statens ledere

og udøvere ejendomsretten over mennesker. En sådan institution har ingen ret til at forsvare.

Ofte omtales lande som om de var personer – reelle størrelser med egne logiske rettigheder. Jeg selv foretager ofte denne forsimpning. Man kan høre udtalelser som »USA har forbudt salg af olie til Japan« eller »Irak siger, det ikke har atomvåben«, og så kan man let foranlediges til at tænke på stater som om de var selvstændigt tænkende væsener. Det kan være en analytisk forenkling frem for altid at skulle betragte enkeltpersoner i staten og deres gerninger. Det kan også være den fejlsluttelse, at staten er en suveræn enhed, det vil sige en enhed med ukrænkelige rettigheder.

Rent logisk er det ikke holdbart. Alt andet end individer er konstruerede størrelser. Konstruerede størrelser har ikke egen hjerne og krop. De kan ikke foretage handlinger. De kan ikke have rettigheder.

»USA har angrebet Irak« er et samlebegreb. Et utal af mennesker udfører en række handlinger, der tilsammen udgør en krig. Alle handlingerne kan vurderes for deres lovlighed, men krigen kan ikke objektivt vurderes.

Er krig lovlig, hvis det krænker bare en persons suverænitet? Er krig ikke ulovligt, det vil sige uretfærdig, hvis bare en enkelt uskyldig taxachauffør får ødelagt sin taxa? Spørgsmålet er forkert. Det sammenblander et samlebegreb for en masse menneskers handlinger med konsekvensen af en enkelt af disse handlinger. Krig er samlebegrebet, og den smadrede taxa, er konsekvensen af en enkelt handling. Det er umuligt at svare på om krig er retfærdig ud fra liberal logik. Man kan ikke objektivt sammenveje det gode og det dårlige i en krig og fælde en dom. Men alle de små konkrete handlinger kan vurderes.

En vurdering af pakkelsen er subjektiv, fordi krænkelser af A sammenlignes med ikke-krænkelser af B. Det bedste spørgsmål er derfor: Hvilke krænkelser blev forhindret og hvilke blev udført – var det positivt set fra en liberal synsvinkel?

Enhver havde ret til at befri irakerne fra Saddam Hussein. Saddam Hussein og dem, der kæmpede for ham, havde ingen ret til at kæmpe for det, de kæmpede for – nemlig institutionaliseringen af arbitrær terror, tvang og slaveri overfor irakere såvel som ikke-irakere. Det var og er derfor fuldt lovligt at slå ham og hans medskyldige ihjel.

Det amerikanske militær består af frivillige. De er ikke tvunget i krig, men deres finansiering er ulovlig. Deres arbejdsgiver er en ulovlig virksomhed. Det de kæmper for er ulovligt. Enhver, som affyrer et krydsermissil, er ansvarlig for konsekvenserne af det. Det rammer ikke altid forbryderne.

Hvad man som analytiker ofte også vurderer, er de afledte konsekvenser, såsom større accept af regeringsindgreb. Der er også afledte konsekvenser i form af diktaturers svækkede lyst til åbenlys støtte til terroristers angreb, ligesom der er tilbageværende diktaturers større samarbejdsvilje og åbenhed om deres våbenprogrammer. Der er også FNs nederlag i forløbet, og det faktum at embargoen kan fjernes. Der er også det faktum, at en række regeringers – Rusland, Frankrig, Tyskland og Saudi Arabien – skumle interesser er lagt for dagen. Disse regeringer har været imod, at sanktionerne blev fjernet efter krigen. De foretrak det fortsatte overgreb på grund af nogle uklare incitamenter, som de ikke vil redegøre for. Hvorfor var de imod krigen? FN og regeringer verden over har tabt på dette plan.

Det bedste havde selvfølgelig været, at kun de skyldige var ramt, men i hverdagen rammes også uskyldige. Selv uden krig, sker der ulovligheder. Skal politiet sættes i stå, hvis der foreligger risici for overgreb? Naturligvis burde ret være ret. Det ville være mere retfærdigt om der i forbindelse med krigen var en serie retsopgør, så de skyldige i det samlede forløb endte med at bøde for deres gerninger. Der er mange, der går fri, så uretten fortsætter. Mange mennesker er blevet krænket. Men en bestemt regerings overgreb er bragt til ende, og mange andre er blevet bange for hvad de kan tillade sig.

Var det positivt set fra en liberal synsvinkel? Ja.

Miljøkommissæren

I denne novelle forsvarer lærer og cand.pæd. Steen Steensens selvejet og familiebruget. Novellen handler om dambrugene og deres vilkår, men kunne ligeså godt handle om selvstændige landmænd, fiskere, håndværkere og andre mindre virksomheder. Ifølge forfatteren er selvejet noget af det bedste, der er skabt i dansk kultur, ligesom det er forudsætningen for et frit samfund. Ikke desto mindre har det politiske system behandlet denne institution dårligere og dårligere. Miljøvæsnet kredser over de næringsdrivende som høge og presser mange små virksomheder ud af markedet. Den offentlige autoritet er blevet stærkere end det civile samfund – et meget dårligt varsel for fremtiden.

Af Steen Steensen

Jon Galstrup tog endnu et notat. Nok om det. Han lagde rapporten ind i ringbindet. Ophidsende læsning var det ikke. Også denne undersøgelse viste i utvetydige vendinger, at iltsvindet i de danske farvande tog til i omfang. Om årsagen til iltsvind og fiskedød rådede der heller ikke nævneværdig tvivl. Døden i fjorde og have skyldes landmændenes forbrug af kvælstof. Alle rapporter pegede i den retning.

Bevares. Kritiske røster fandtes. Læserbreve og den slags. Men de betød ikke noget. Miljøministeriet stod fast på sit. Heller ikke i amternes og kommunernes miljøafdelinger herskede nogen vaklen. Danmarks Radio var med på vognen. Og politikerne forsøgte nærmest at overgå hinanden i villigheden til at gribe ind.

Jon Galstrups fremtid syntes sikret. Der var embeder nok at få. Men først skulle specialet om iltsvindet skrives færdigt. Han lænede sig tilbage i stolen. Forhåbentlig kunne han få en stilling i Miljøstyrelsen. Tænk, hvis han blev deporteret til provinsen.

Alligevel gnavede tvivlen i sindet. Vist så, miljøbevægelsen forekom i nuets perspektiv urørligt. Materielt stod den stærkere end nogensinde. Tusinder af eksperter sad i befæstede positioner. Der manglede heller ikke bevillinger til undersøgelser og rapportskrivning. Men ideologisk havde bevægelsen nok toppet.

Værst så det ud i USA. Præsidenten gav pokker i de menneskeskabte klimaforandringer. I al fald nægtede han at skrive under på Kyoto-aftalen, der sigtede på at begrænse udslippet af drivhusgasser. George Walker Bush var i lommerne på olieindustrien. Købt og betalt af højfinansens. Og dog, Jon Galstrup rynkede brynene, kunne præsidenten handle på den måde uden en bred opbakning i befolkningen? Han havde set et usædvanligt indslag på en dansk tv-kanal. Virkelig foruroligende. Skærmen viste et interview med nogle hjelmklædte arbejdere foran en kemifabrik i Texas. Det var tydeligt, at de betragtede miljø sagen som en

gang politisk svindel. En af dem sagde: miljøbureaukrater er parasitter, der stjæler arbejdernes penge.

Hvorfor skulle et klip af den art vises i dansk tv? Det var slede ikke godt. Selv på universitetet lød der kritiske røster om miljøbevægelsen, især fra studerende i andre fag. Økologi er mere politik end videnskab! Den type udsagn måtte han jævnligt lægge øre til. Aage talte sådan. De boede på samme kollegium. En dygtig fyr. Det måtte han indrømme. Aage Jørgensen studerede historie. Også han skrev på det afsluttende speciale. Det var noget med danske købstæder i 1600-tallet. Aage kom fra landet, Jylland oven i købet. Var det ikke i nærheden af Struer? Vester Ølby hed landsbyen. En flække med en samling huse og gårde.

Jon lagde tidsskriftet hen på bibliotekarens bord. Hun så godt ud. Faktisk havde han lagt mærke til hende et stykke tid. Hun smilede drillende. Det står vel skrækkeligt til med forureningen? Ja, for det er vel det, som du skal til at leve af?

Begyndte hun nu også. Han burde ikke værdige hende et ord. Forureningen var et af menneskehedens farligste trusler. Ingen af lærerne ved instituttet mente noget andet. Men han formåede ikke at mobilisere nogen uvilje. Kommer du også fra Vester Ølby?

Vester Ølby! Hun fæstnede et par mørke øjne på ham. Hvad mener du? Nåh, ingenting. Han traskede ind i læsesalen. *Politiken* havde som sædvanlig et par artikler om miljøet. I dag om sprøjtemidlernes giftighed. Læser den bibliotekar-snude ikke aviser? Hun er garanteret fra provinsen.

Vester Ølby. Hvorfor havde Aage aldrig inviteret ham med hjem? Samme Aage havde dog været med til et par af hans studentergilder på Bernstorffsvej. Det ene af dem et haveparty, oven i købet med kulørte lamper og det hele. Aage kom åbenbart fra noget småt. Ville han ikke være sit barn-domshjem bekendt? Miljøtilstanden på gården var sikkert ikke den bedste. Det kunne naturligvis ikke komme på tale at angive kammeratens forældre til miljømyndighederne.

Han gik tilbage til bibliotekaren. Vibeke. Navneskiltet bølgede på brystet, når hun tog en dyb indånding. Det kraftige mørke hår lagde sig i brede folder ned over skuldrene. Der var noget sorthed over hende. Kommer du til universitetets forårsfest? Hun så op. Det kan godt være. Skal du låne noget med hjem? Næh.

Jon Galstrup boede på Regensen. Aage Jørgensens værelse lå på samme etage. Kollegiet dampede af tradition og historie. Ind imellem gik det fremdeles lystigt til, ligesom beboerne tog ivrigt del i den politiske debat.

Han var virkelig glad for at bo der. Bygninger med patina. Jon satte sig på en bænk i gården. Foråret smilede. Ja, det kunne man sige, selv om det lød noget søgt. En bogfinke byggede rede under taget. Han iagttog dens små, hurtige bevægelser. Byen vrimlede med fugle, navnlig gråspurve. Der skulle endog være flere vingede væsner i købstæderne end ude i det åbne land. Den slags burde man som økolog nok ikke råbe for højt op om. Mennesket er naturens værste fjende! Det var nærmest instituttets motto. Nødig skulle den maksime forulempes. Vi økologer forsøger at afbøde slaget. Jon kneb munden sammen. Ja, sådan var det.

Hallo! Aage slog sig ned. Filosoferer du over dagens miljørapport? Sig mig, er iltsvindet stadigvæk på mode? Jon svarede kampberedt: Iltsvind har ikke noget med mode at gøre. Det... Netop ikke, Aage løftede stemmen en anelse, iltsvind er et naturfænomen, som har eksisteret til alle tider. Den sædvanlige diskussion løb af stablen.

Du er reaktionær, Aage Jørgensen, højrereaktionær. Aage slog en høj latter op. Pas. Der fik du mig. Højrereaktionær. Han fortsatte med at le. Du trak miljøbevægelsens stærkeste argument op af hatten. Ikke sandt!

Du er ikke spor morsom. Jon strammede knoerne. Hvorfor vil du ikke se virkeligheden i øjnene? Du betragter ydermere klimaforandringerne som rene naturfænomener. Det er uansvarligt. Bilder du også dine elever den slags ind?

Aage Jørgensen underviste nogle timer i historie på Gammel Hellerup Gymnasium. Han sænkede stemmen. Kære Jon Galstrup, naturen er ikke statisk, men dynamisk. Jon spillede nok en trumf ud. Førende forskere... Aage afbrød ham påny, førende forskere ved nok, hvad der får bevilgerne til at strømme.

Ivar Bergsted stak hovedet ud af vinduet. Jeg har fået fat i noget bluesmusik til forårsfesten, *Hr. Thorbjørn Risagers Orkester*. Stærk gruppe, syv mand på podiet. Hvad siger I så? Jeg kommer ned med et par bajere.

Bluesmusik, udmærket. Uvilkårligt kom Jon til at tænke på bibliotekaren. Den sortøjede var sikkert god til at danse.

Ivar slog sig ned på bænken. Skål, mine herrer. Han løftede dåsen. Hvorfor ser I så alvorlige ud? Det bliver en kanonfest.

De tømte indholdet. Ivar Bergsted rejste sig. Jeg har et par ærinder at gøre. Han så drillende på dem. Uddriv naturen med en høtyv - den kommer altid tilbage. Hvad! Horats, råbte han og forsvandt ud af gården.

Jon Galstrup fik sin eksamen. Afhandlingen om iltsvindet i de danske farvande blev uden særlige bemærkninger antaget. Væsentligt nyt indeholdt den ikke. Men hvad kunne der også tilføjes af ukendte argumenter? Landbrugets bidrag til forureningen forekom indlysende. Gårdejernes forbrug af kvælstof var ganske vist faldet, men fjordene døde alligevel hvert år. Der måtte skrappere midler til, flere regulativer over for erhvervet, tættere overvågning og større bøder. Jon holdt sig til det sikre.

Næringsfriheden syntes heldigvis at være et overstået stadium. Men det var nødvendigt at gå videre. Miljøsvin skulle ikke have lov til at forblive i deres profession. Trusler i den retning battede. "Ved grove og gentagne overtrædelser af miljølovene bør det være muligt at inddrage retten til at drive landbrug". Sådan havde han formuleret det i specialets afsluttende konklusion. Censorerne fandt synspunktet interessant. Det var i det mindste originalt. Ingen havde tidligere foreslået et så drastisk middel mod bondestanden.

Karaktererne rakte til et embede i Miljøstyrelsen. I dambrugsafdelingen nærmere bestemt. Med forældrenes hjælp erhvervede han sig en pæn lejlighed på Østerbro. Billig var den ikke, men hvad, uden tvivl en god investering. Vibeke flyttede ind. Hun fik snart sat skik på rummene.

Nu var han miljøkommissær og for så vidt en mægtig mand. Dambrugerne formåede ikke at yde nogen modstand. Branchen bestod i udpræget grad af individualistisk orienterede familieforetagender. Ikke så få af de mindre brug var bukket under for miljøkravene. Erhvervet forekom dårligt organiseret. Det erfarede han hurtigt. Svag fagforening. Hvordan kunne den næsten også være andet. Ingen politisk støtte. Miljøstyrelsen havde kun foragt til overs for dambrugsforeningen. Men den var god at have for styrelsen.

Aage Jørgensen så han ikke mere til. Han havde brudt forbindelsen med ham. Aages reaktionære holdninger virkede efterhånden for groteske. Du kan sagtens, havde Aage provokerende sagt til ham, du skal jo bare lire de autoriserede meninger af ved eksamensbordet. Luk op for tv, og du får den rigtige remse serveret.

Åh, den nar. Hvad vidste han om forureningen i nutiden? Intet begreb havde han om den. Intet begreb om måleinstrumenter og kemi. Forureningen på Kristian den Fjerdes

tid! Ha, hvad kom den moderne mennesker ved. Men det var ikke det værste. Aage stak med hårdere syle. Hvad vil du gøre den dag naturideologien ikke længere er på mode? Alle ismer har deres tid, således også økologismen. Om føje år, Jon Galstrup, rasler kritikken ned over miljøimperiet. Politiske svindelnumre holder ikke evigt. Oprør lurur forude.

Gud fri mig vel. Højrereaktionære stodder. Færdig med ham. Så vidt han vidste, fik Aage Jørgensen en stilling på gymnasiet i Holstebro, eller var det Lemvig. Jon åbnede skabet. En whisky ville ikke skade. Ah, den varmede. Karaffen måtte han huske at spæde op. Om en halv time kunne Vibeke være her.

Han gik hen til vinduet. Solen kastede lange skygger over tagene. Det var muligt at registrere en svag summen fra byens biler. Vibeke havde nok bemærket, at han tog en drink i ny og næ. Det havde han vel lov til. Hendes forældre ejede en mindre fabrik i Slagelse, der fremstillede plastvarer. De var skam flinke nok, bevares, men fuldstændig forankret i kapitalisme og borgerlighed. Med Vibeke forholdt det sig på samme måde. For hende var barndommen ikke en glemt rejse. Stoltheden over at være fabrikantdatter, skjulte hun ikke. Mine forældre er selvejere, svarede hun, hvis nogen spurgte til hendes baggrund.

Flinke eller ej, svigerforældrene hørte til i klumpen af reaktionære kræfter. Jon nedskyllede resten af whiskyen. Det drejer sig om at forbedre samfundet. Man kan ikke overlade udviklingen til markeds kræfterne. Det sagde vel ret beset sig selv. Alligevel kom han ingen vegne med Vibeke på det punkt. Hun måtte da snart forstå, at forureningen netop var en frugt af tidligere tiders selvbestemmelse i virksomhederne. Kapitalisterne tænker kun på profit.

Forleden dag havde de haft en længere diskussion. Et stænk af svie trak over hans ansigt. Den forbandede hovedpine. OK, han gik måske for vidt. Men Vibeke forstod sig ikke på den højere humanisme. Man må da ikke bruge bureaukratisk vold mod mennesker, der passer deres arbejde, havde hun sagt.

Vibeke, en fantastisk pige. Han kunne ikke leve uden hende. En foruroligende angst prikkede i brystet. Men hun var sandt at sige småborgerlig. Du forstår dig ikke på global humanisme, Vibeke, vi må bekæmpe det onde og skabe en bedre verden. Du tænker i dine forældres kapitalistbaner.

Det sidste skulle han ikke have sagt. Hun følte sig såret, bedrøvet, måske også vred. Nej, han måtte lære at beherske sig. Han gik tilbage til skabet.

Hej. Vibeke åbnede døren. Du er kommet hjem. Der stod hun, smuk og hemmelighedsfuld. Stadig indhyllet i den uudgrundelige sorthed, den ubestemmelige gådefuldhed. Klogere på hende var han ikke blevet. Hun tog ham om halsen. Jeg har købt et par bøffer af de gode. Trækningerne

forsvandt fra hans pande. Hendes nærhed jagede skyerne væk. Fandt han nogensinde ud af, hvad der gemte sig bag de mørke vipper? Varme, lidenskab og godhed; men der var noget mere. Længe stod de sammen.

Der herskede en aggressiv stemning i Miljøstyrelsen. Huset administrerede landets miljølovgivning. Eksperterne i de forskellige afdelinger bedømte samtidig virkningen af de anvendte midler i forureningsbekæmpelsen. Klager over givne tilladelser, påbud og forbud tog man sig også af. Kontorer og korridorer emmede af magtvilje. Ministeren skulle rådgives. Heri lå tilmed et vælde. Vejledningen til miljømyndighederne ude i regionerne bestyrkede ligeledes de ansattes autoritet. Jon Galstrup var imponeret.

Lige fra sin start i 1972 havde Miljøstyrelsen været inde i en eksplosiv vækst. Undersøgelse efter undersøgelse viste, at der var behov for en ekstra indsats. Dambrugsafdelingen var måske ikke det mest prestigefyldte sted i systemet; men kontoret kunne opvise betragtelige sejre. Faktisk havde afdelingen aldrig lidt et nederlag. Jon Galstrup kendte til nogle af triumferne fra studietiden.

Navnlig udviste de nordjyske dambrugere en oprørsisk holdning. For nylig havde to sagsbehandlere fra Nordjyllands Amt inden for ti dage aflagt tre uanmeldte kontrolbesøg hos en dambruger. Ejeren mistede besindelsen, opførte sig truende og skulle angiveligt have forulempet tjenestemændene. Naturligvis blev kapitalisten anmeldt til politiet for vold. Hvad andet var der at gøre?

Den episode havde Jon forklaret Vibeke. Vold kunne hun vel ikke acceptere. Men det fik han ikke noget ud af. Er der børn i familien, spurgte hun stilfærdigt. Børn, hvad kommer det dog sagen ved? Jeg synes ikke, vedblev hun, at overfaldet på dambrugsejeren er særlig glørværdigt. Et stort apparat mod en lille familie.

Jamen vold mod tjenestemænd i funktion, du kan da ikke mene, at... Udfaldet er vel givet på forhånd, fortsatte hun uanfægtet, derfor bliver manden i afmagten desperat. Sådan noget må du aldrig være med til, Jon, lov mig det!

Om han forstod hende. Hverken Nordjyllands Amt eller Miljøstyrelsen kunne tolerere en sådan opsætsighed. Hvad blev det næste? Minkfarmere, skrothandlere, muslinge- og bundgarnsfiskere, ja hele fiskeindustrien endte i mytteri. Udelukkende en konsekvent linje fra miljømyndighedernes side formåede at holde tilløbene til uro nede. Og hvad med bønderne, rækken af værksteder, restauranter, bagere og slagtere?

Statens autoritet stod på spil. Og hans egen fremtid. Plastfabrikanterne, ja, der lå hunden sikkert begravet. Svigerforældrene afskyede givetvis miljøvæsnet af et godt hjerte,

selv om de ikke lod sig mærke dermed i hans nærvær. Vibeke sugede næring i slægt og barndom. Heri lå hendes styrke. Det blev han mere og mere klar over. Men det var også en svaghed. Forureningen truede den ganske menneskehed. Kunne hun bare forstå...

Jon Galstrup arbejdede med dambrugsbekendtgørelsen. En temmelig detaljeret sag, måtte han indrømme. Det var blandt andet hans opgave at sikre opfyldelsen af kvalitetsmålsætningen for de vandløb og søer, der blev påvirket af dambrugsdrift. Det vil sige, selve overvågningen af dambrugene hørte ind under amterne. Miljøstyrelsen beskæftigede sig med det mere overordnede i problemstillingen. Jon var på et hold, som vejledte embedsmændene i amterne om selve driften af dammene.

Jürgen Lybæk stod i spidsen for afdelingen, en bureaukratisk type, der nøjeregnende fordrede opfyldelse af gældende bestemmelser. Man kunne ikke være andet end enig med manden. Og dog brød Jon sig ikke om ham. Der var intet menneskeligt over ham. Kun punktlighed. Lybæks verden bestod af regler og paragraffer.

Amterne holdt øje med foderforbruget og fodersammensætningen. Beregningen af det tilladelige kvantum næringsstoffer krævede ret vidtgående matematiske kundskaber. På dette område måtte Miljøstyrelsen træde til med sin ekspertise. En foderplan udgjorde en nødvendig foranstaltning. Herom var Jon Galstrup ikke i tvivl. Dambrugernes tilsvining af vandmiljøet forekom velkendt. Men han skulle nok vare sig for at indivi Vibeke i foderkvotens nærmere sammensætning og matematiske beregning. Hun ville garanteret udbrøde: Jamen må ejeren da ikke selv bestemme, hvordan han vil fodre sine egne dyr? Skal staten komme rendende med en foderplan?

Hendes moralisme gik ham mere og mere på. Selvfølgelig havde hun ret. I den lille verden. Han fandt et ærinde i garderoben. Han trængte til noget beroligende.

Hvert dambrug førte en driftsjournal. Ellers var det umuligt for myndighederne at kontrollere virksomheden. Ejeren skulle i præcise tal angive bestanden af fisk og foder ved årets begyndelse. Hver måned krævedes en ny opgørelse. Det var ikke mindst vigtigt at få mængden af moderfisk og datoen for gydningens påbegyndelse nedfældet i journalen. Alt sammen afsluttende med en opgørelse over beholdningen af fisk og foder ved årets udgang. Ejeren måtte tillige give besked om de benyttede hjælpestoffer til sygdomsbekæmpelsen.

Jon Galstrup lænede sig tilbage i stolen. Efterhånden var han godt inde i stoffet. I den første tid i afdelingen fandt han de mange og detaljerede paragraffer noget i overkanten af

det fornødne. Ret hurtigt blev han klar over, at mindre ikke kunne gøre det.

Naturligvis forlangte de tilsynsførende informationer om tidspunktet for oprensningen af kanaler og damme og for slamudtømningen og stedet for deponeringen af affaldet. Forbruget af vand, inklusive returpumpningen, fordrede desuden en omhyggelig opgørelse hver fjerde uge.

Men der var adskilligt mere at holde øje med. I rummet ved siden af arbejdede en gruppe med selve indretningen af dambruget, vandføringen, typer af rensningsanlæg, slamdepoter og anlæggene til bundfældning. I andre kontorer gjaldt det straffebestemmelser, klagesager og lignende jura. Jævnligt blev der mellem de forskellige sektorer afholdt tværfaglige møder.

Megen tid gik med at læse miljørapporter. Den ene undersøgelse efter den anden passerede hans bord. Det forventedes tillige, at han fulgte med i den internationale forskning på området. Jævnligt dukkede nye foderblandinger op, som krævede Miljøstyrelsens godkendelse. Hele tiden travlhed.

På sin vis var det en ønskestilling. Men Aage havde straks hældt gift i glasset. Ansættelse i bureaukratiet! Til lykke med det Jon Galstrup, miljøkommissær, din fremtid er sikret. Bureaukrater er den skare, der kommer nærmest udødeligheden på denne jord.

Nå, og hvad med dig? Jon forsøgte med et modangreb. Du har også sørget godt for dig selv, gymnasiet fungerer som hvilehjem for tryk... Aage tromlede uanfægtet videre. Lad os antage, at miljøbevægelsen får vredet hovedet om på samtlige dambrugere. Bliver du så arbejdsløs? Nej, nej, mr. commissioner, antallet af ansatte i afdelingen falder ikke af den grund, tværtimod. Ja, for du kender vel Parkinsons lov, der siger, at arbejdet altid udfylder den tid, som er til rådighed?

Gymnasiet er en rugekasse. Den evige... Men Aage fejede ham til side. Du ved, bureaukrater finder uophørligt på opgaver til sig selv. Embedsværket foranstalter på egenkærlig vis den ene undersøgelse efter den anden og nedsætter kommissioner og udvalg i bundter. Hr. miljøkommissær! Aage gjorde en lille pause. Skriv frem for alt en mangfoldighed af rapporter. Jo flere jo bedre. Da vil dambrugsafdelingen uden dambrug ekspandere på det kraftigste.

Der fødes en nar hvert minut. Det havde en og anden sagt. Jon åbnede den nederste skuffe i skrivebordet. Skyggen faldt igen over ansigtet. Hovedpinen. Han gik ind på toilettet, slugte tabletten og skyllede den ned med et hiv fra lommelærken. Måske ikke den bedste kombination, men der var et arbejde at gøre.

Foderplanen forvoldte konstant uro i erhvervet. Et sted mellem firs og hundrede dambrugere var blevet stævnet for retten i 1990'erne, sigtet for et for højt forbrug af foder. Ganske vist skabte overforbruget ingen forurening i vandløbene. Rensningsanlæggene fungerede i de fleste tilfælde upåklageligt. Faktisk viste målingerne, at det udledte vand var renere end det indtagne. Men som Jürgen Lybæk sagde: Lov er lov og lov skal holdes. For øvrigt var det også et spørgsmål om konkurrence. Det kunne ikke være meningen, at kriminelle dambrugere stilledes bedre end de lovlige. Højere foderforbrug, større produktion, mere profit, nej, den gik ikke.

En flok dambrugere lagde sag an ved domstolene. De hævdede den påstand, at indgrebene i erhvervets udfoldelsesmuligheder var uden legalt grundlag. Krav og forbud byggede ikke på lov, men på udstedelse af ministerielle cirkulærer. Men påberåbelsen af frihedsrettighederne og andre formaliteter hjalp dem ikke. Højesteret fastslog den 22. august, 2000 i en kendelse, at myndighederne var i deres gode ret til at bestemme mængden af foder til fiskene.

Bøderne kunne mærkes. En af de hårde nysere i Nordjylland fik en miljøstraf på 625.000 kroner samt idømt en konfiskation på 2,5 millioner kroner. Miljøstyrelsen fejrede Højesterets kendelse på behørig vis. Miljøministeren holdt tale. En stor dag for miljøet. Vi kan alle ønske hinanden til lykke. Intet uden miljø, alt med miljø og frem for alt intet imod miljø!

Danmarks Radio rapporterede fra domhuset. Karen Hjulmager formåede ikke at skjule fryden. En stor sejr for miljøet. Sådan blev reportagerne vinklet. Domsafsigelsen vakte også jubel blandt lærere og studerende på universitetet. Dommen sendte umisforståelige signaler til andre næringsdrivende. En lussing til kapitalen. Selvejernes epoke lakkede mod enden. Jon Galstrup annammede straks perspektivet. En vigtig landvinding for demokratiet. Det var alle på det økologiske studium enige om. Som Marx så rigtigt havde sagt: Det drejer sig ikke om at fortolke verden på en ny måde; det gælder om at ændre den.

Dengang så tingene anderledes ud, meget enklere, mere simpelt. Men nu. Den forbandede tvivl. Aages højrereaktionære vrøvl, skidt med det. Tidsånden skiftede farve. Det var straks værre. I hvert fald flød sagerne ikke så let længere. Jon huskede en sætning fra universitetet: Hvis tilstrækkelig mange tror, kan alt blive til virkelighed. Men troen? Folk gav pokker i økologiske fødevarer, eksempelvis. Og angstkampagnerne i Danmarks Radio fængede ikke som tidligere.

Nå, slaget var langt fra tabt. Magten i miljøet levede endnu. Han kom til at tænke på tidligere triumfer. Hvordan var det ikke gået landets kabelafbrændere? Kaput, ud til højre. Kampagnen om faunaens mangfoldighed, biodiversiteten med et fint ord, gav også pote. Skarven fredet. Fra få

hundrede individer voksede bestanden til flere tusinde. Virkelig en magtdemonstration, der både kunne ses og mærkes. Bundgarnsfiskerne hylede forgæves.

Sådan skulle det være. Intet kunne sættes i stedet for udholdenhed. Jon repeterede pletsquiddene, som de faldt for i hukommelsen. Proms Kemiske Fabrik i Viemose fik banesår. Miljøkrav og kampagner, retssager og bøder, nye miljøkrav og en opgejlet stemning, det var vejen frem. I kanvassen med den mødding. Nedkæmpelsen af Proms signalerede et større fremskridt, en dræbende påmindelse til den kemiske branche. Greenpeace ydede en fin indsats. I økologismens storhedstid kunne end ikke jernindustrien føle sig sikker. Han tænkte på Stålvalseværket i Frederiksværk, symbolet på kapitalisme og udbytning. Den endte med at krybe på alle fire.

Men hvem lyttede nu om dage til Naturfredningsforeningen og Greenpeace og tilsvarende private organisationer? Nogen dagsorden syntes de ikke i stand til at sætte. Og dog forekom magten i miljøet stadigvæk anseelig. Staten havde adopteret miljøaktivismen. Autoriteten udfoldede sig blandt andet i Miljøstyrelsen. Jon Galstrup rettede sig op: Blandt andet her på mit bord.

Men formåede han at bruge den? Han klemte med venstre hånd om begge tindinger. Hovedpinen. Vibekes modstand. Det var det værste. Hendes etik gravede i hans indre som en spådom. Ja, som en forudsigelse han var tvunget til at følge. Mod hendes lov havde magten ingen ret.

Stå fast, Jon Galstrup. Historien skrives af vindere. Tilbage til arbejdet. Det drejede sig her og nu om et møde på Jürgen Lybæks kontor kl. 15.00. Samlingen handlede om en stædig dambruger ved et af tilløbene til Skjern Å. Jon forsøgte at koncentrere sig om indberetningen fra Ringkøbing Amt. Køre videre med dambrugsafdelingen uden dambrug. Hvorfor kunne han ikke få Aages absurditeter og ondskabsfuldheder ud af hovedet. Han skyllede endnu en sjat ned i halsen.

Mentolbolsjet kradsede behageligt på tungen. Det gjaldt om at være godt forberedt. Dambrugeren ved Skjern Å var en af de dømte for overforbruget af foder. Bøden ville han ikke betale, men det var et anliggende for politiet. Her drejede det sig om en forureningssag. Tilsyneladende fornyede dambrugeren sig ikke, drev sin virksomhed med prøvede metoder. De tilsynsførende i amtet fordrede i hvert fald en bedre rensning af det udledte vand. Trods flere advarsler foretog manden sig ingenting. Amtsrådet i Ringkøbing holdt i nogen grad hånden over ham. Det skulle lige have været Nordjyllands Amt! Alligevel, i dette tilfælde måtte myndighederne skride til en tvangslukning af bruget.

Jürgen Lybæk åbnede mødet. Vi har en god sag, sagde han, oplagt for os, men der er gået politik i affæren. Tendenser til oprør kan spores. Lokale politikere rører i gryden, gamle

fremskridtsfolk formentlig. Desuden har *Ringkjøbing Amts Dagblad* og *JydskeVestkysten* åbnet debatsiderne for en strøm af vrede læserbreve. Lybæk så sig om i kredsen. Jon Galstrup, det er dit felt, hvordan mener du, at vi skal tackle problemet?

Jon skubbede stolen længere frem. Må jeg starte med at citere Kreon fra tragedien *Antigone*: "Selv de der trods mest får lyst at flygte, når de ser døden nærme sig fra mørket". Han lænede sig ind over bordet. Jeg anbefaler, at vi holder os til loven. Tvangslukningen bør gennemføres.

Det er også min holdning. Lybæk nikkede anerkendende. En lov uden straf er som en klokke uden knebel. Jeg foreslår, at du tager til Vestjylland, drøfter sagen med miljømyndighederne og læser teksten for den genstridige ejer af dambruget. Du skal ikke lægge fingrene imellem. Vi har juraen, Danmarks Radio og de store landsaviser på vores side. Arranger tillige et møde med de lokale miljøforkæmpere. Vi skulle nødigt tabe græsrodkampen.

Det var Jon Galstrups første selvstændige opgave. Udfaldet kunne ikke undgå at påvirke karrieren. Hvor meget skulle han fortælle Vibeke? Så lidt som muligt selvsagt. Angsten kom over ham. Han holdt ind ved en købmandsbutik, købte en whisky, fyldte lommelærken til randen og lagde flasken ind bag ved reservehullet. Det hjalp. Væsken lunede hele vejen ned.

Hej, Vibeke. Allerede hjemme. Hun stillede en bog ind i reolen. Den gule kjole fangede lysstriberne fra vinduerne. Gul og sort stod hun der, blid og myndig som en prælat. Uroen rørte ham påny. Det var tydeligt, at hun ville sige ham noget. Har du haft en god dag, spurgte hun, Ja, ja, han søgte tilflugt i lænestolen. Jon, har du det godt med arbejdet? Hun satte sig på kanten af sofabordet. Ja, ja, det skulle også bare mangle. Han prøvede på at lyde overbevisende. Et ønskejob, Vibeke, nærmest perfekt. Det ved du da. Han tog hende om håndleddene. Snart bliver jeg forfremmet. Jürgen Lybæk er tilfreds med min indsats. Lønforhøjelse og det hele.

Forfremmelse! Hun lænede sin pande mod hans. Du befinder dig ikke godt på kontoret, hviskede hun, arbejdet går dig på. Jamen Vibeke... Hun begyndte at massere hans tindinger. Jeg må fortælle dig en historie, historien om dyrenes konge, imperatoren på den store savanne. Uovervindelig. Men en dag, Vibeke strøg ham over håret, borer ormen sig ind i løvens bug. Forfaldet arbejder i stilhed. Snart krymper det ædle dyr. Sorte skygger flimrer for kongens matte sanser. Luftens bedemænd slår kreds. Gribbene. Mere ser den ikke.

Det kræver en stærk mand at møde en stærk kvinde. Den lærdom sled i ham. Men i denne sag skulle hun ikke få lov til at stænge porten. Jon Galstrup var på vej. Flyet støjede en del. Propellerne flænsede i skydækket. Det er blot en rutinemæssig tjenesterejse, søde Vibeke. Hun havde ikke protesteret. Han gennemgik dokumenterne endnu engang. Et slægtsbrug, ejet af Lene og Jens Nielsen. Farfaderen startede virksomheden i 1950'erne. Faderen drev den videre. Således var dambruget nu i tredje generation.

Han måtte være forberedt på modstand. Faktisk havde han trævlet samtlige læserbreve fra de lokale blade igennem. Naboerne sluttede åbenbart op om familien. Det kunne godt gøre arbejdet vanskeligere. For øvrigt var den type af solidaritet sjælden. Folk lod til at være bange for myndighederne.

Sådan bør det også være. Enhver skal lyde den, der styrer staten, i småt og stort, i uret og i ret. Jon klemte om blyanten. Kreon igen. Men sandt er det, embedsværket udgør nationen grundvold. Landets øverste ledere må og skal indgyde frygt. Men beboerne ved Skjern Å virkede imidlertid ikke synderligt underdanige. Genopretningen af åens naturlige slyngninger skabte i sin tid problemer for ministeriet. Han holdt papirerne for den lille flaske og lænede nakken tilbage.

Drikkeriet tog til. Det var han godt klar over. Men det betød ikke noget. Et arbejde i den centrale magts tjeneste krævede tilvænnning. Uden fasthed var Skjern Å aldrig blevet genoprettet. Og hvem tvivlede i dag på dette fremskridt? Han åbnede igen for lærken. Forfaldet arbejder i stilhed. Nej og atter nej. Han følte sig allerede bedre tilpas. Gloede de ikke alle sammen på ham? Ha, de ku' rende ham et vist sted. Kendte de hans autoritet, skulle de nok nærme sig.

Mødet i amtet forløb tilfredsstillende. Klaus Hammer, lederen af tilsynet med dambrugene, vaklede ikke. Han forekom påfaldende opsat på at tvangslukke arbejdspladsen. Den øvrige stab i afdelingen forholdt sig tavse. Formanden for teknik og miljø lagde derimod ikke skjul på sin betænkelighed. Familien Nielsen er meget respekteret på egnen, sagde han. Dambrugerens vandprøver og amtets målinger falder ikke sammen. En forfærdelig masse mennesker tror mere på ham end på miljømyndighederne. Du har formentligt selv set det, Jon Galstrup, det ene læserbrev efter det andet bruger betegnelsen parasitter om embedsmændene.

Jon skar igennem. Ejeren er ikke objektiv. Amtets målresultater kan der ikke sættes spørgsmålstejn ved. Bevisførelsen er entydig og overvældende. Dambruget må lukke, hvis Jens Nielsen ikke skifter standpunkt.

Jo, men Jens Nielsen har ikke pengene, indvendte formanden. Først skal han betale bøden for overfodringen i halvfemserne på 88.000 kroner. Dernæst kommer ud-

gifterne til et nyt rensningsanlæg. Det kan dambruget ikke forrente. Den folkevalgte rev sig i håret. Desuden ønsker borgmesteren i byen en mindelig løsning.

Det sidste havde Jon Galstrup forlængst gættet sig til. Borgmesteren var nemlig selv dambruger. Tilløbene til Skjern Å forsynede mange fiskeopdrættere med vand. Borgmesteren var en af dem. Manden måtte vel nærmest betragtes som inhabil i sagen.

Jeg kontakter ejeren i morgen, sagde Jon Galstrup, men der kan ikke blive tale om dispensation. Det er indstillingen i Miljøstyrelsen. Eftergivenhed fører uundgåelig med sig en stribe af tilsvarende sager. Og hvad med andre erhverv? Fiskerne er de første, som trutter i hornet. Bliver der ikke grebet resolut ind, får det skæbnesvangre konsekvenser for hele miljøpolitikken. Jo, men... den folkevalgte forsøgte igen. Jon afbrød ham. Vi kan ikke give efter for populisme. Netop i en sådan situation bør politikere og myndigheder træde i karakter og vise, hvad de dur til. Personlige interesser må ikke øve nogen indflydelse på sagsforløbet.

Jürgen Lybæk kunne ikke have gjort det bedre. Formanden for teknik og miljø veg fra sit standpunkt. Der var ikke andet at gøre. I de næste par timer blev strategien nærmere planlagt.

Over for journalisterne gav han på samme konsekvente facon udtryk for Miljøstyrelsens opfattelse. Vi mener, at miljøinteresser går forud for erhvervsinteresser. Tænk du på borgmesteren, der selv er dambruger, spurgte den lokale journalist. Jeg tænker kun på miljøet, lød svaret.

Sportsfiskerforbundets ledere fik han en snak med. De vandrige åer udgjorde et populært mål for lystfiskere. Et par aktive medlemmer af Danmarks Naturfredningsforening lovede tillige at skrive et par læserbreve.

Endelig kunne han slå sig ned på hotellet. En hård dag. Godt tilpas følte han sig ikke. Det gjorde ondt i maven. Den med borgmesteren var bisset, men helt i Jürgen Lybæks ånd. Red miljøet, brug magten! Åh, disse letkøbte slagord. Bag skrivebordet i København gik det nemt, i felten fungerede alting anderledes. Mødet med dambrugeren i morgen så han frem til med gru. Han trængte til en opstrammer. Egentlig burde han ringe til Vibeke. Han gjorde det ikke. I stedet for tømte han whiskyflasken.

Jon Galstrup prøvede på at samle tankerne. Men taxachaufføren lod ham ikke være i fred. Selvfølgelig lagde manden to og to sammen. Det fremmedartede stemplede ham, sproget og mappen og destinationen ikke at forglemme. Jens Nielsen! Endelig en, der talte undertrykkerne imod. Ja, sådan tænkte han vel.

De var dårligt kommet ud af byen, inden chaufføren tog fat. Skjern Åens genopretning hånedede han på det groveste. I 1960'erne rettede vi åløbet ud, begyndte han, det var en bedrift. Både min bedstefar og min far arbejdede på afvandingsprojektet. Jeg gjorde det også. Fire tusinde hektar frugtbar jord blev indvundet. Hvad mener du? Aldrig nogensinde har jeg avlet så meget korn. År efter år klippede vi rekordhøje høstudbytter, de største i landet. Jon Galstrup mente ikke noget. Tonefaldet holdt ham tilbage.

Kraftedeme om ikke det boglige mappeslæg fra København omgjorde det hele. Chaufføren spyttede ordene frem. Fire tusinde hektar fed jord! Og hvem tror du, kommer til at betale for den såkaldte naturgenopretning? Bogormene? Parasitterne? Næh du, almindelige arbejdsfolk og bønder såmænd. Og dambrugeren, føjede han til, der slider og slæber fra morgen til aften for at få det til at løbe rundt. Det er noget forbandet svineri. Vi er til grin for vores egne penge. Derefter tav han. Men vreden hang i luften.

Amtets firhjulstrækker stod parkeret ved en af dammene. Jon tumlede ud af taxaen. Hvor kom den vrede fra? Han stavrede over til miljøvognen. Bliv, hvor I er, sagde han til teknikerne, det er bedst, at jeg selv snakker med ham.

Benene rystede en smule under ham. Taxaen var kørt. Chaufføren ville åbenbart ikke modtage penge fra ham. En pige på en seks-syv år stod ved bagdøren. Far og mor sidder i køkkenet, sagde hun. Et par blå øjne så ængstelig op på ham. Vil du tage dambruget fra os? Åh Gud, med en kraftanstrengelse tog han sig sammen. Hvor er du fin, sagde han, en fin overall. Hun lukkede døren op. Jeg hjælper min far.

Det var slemt. Han fik næppe sagt et ord. Intet argument nåede over hans læber. Familien virkede netop så rodfæstet og sympatisk, som han havde frygtet. Køkkenbordet, Lene og Jens Nielsen, lillepigen, dugen og markblomsterne i koppen. Han vidste det med det samme. Du gør det ikke. Du kan det ikke. Vibekes røst eller hans egen; det var ikke muligt at stride mod den indre dommer.

Det holder hårdt at vige fra sin vilje, men skæbnens magt bekæmper vi forgæves. Den visdom ramte Kreon. Til samme punkt var han selv nået, efter fejl, mange fejl, onde fejl, besat af falske ideer. Jon Galstrup satte sig på sengekanten. Værelset lignede andre hotelværelser; men han var kommet hjem. Sådan følte han det. Mobilens lå på natbordet, slukket. I morgen tog han flyet til København. Han måtte have Vibeke foran sig. Store ting kan ikke fortælles i en telefon.

Hvad havde han ikke været med til og troet på? Han så nu alting i et nyt lys. Ideologisk skvalder og ophøjede syner, andet var det ikke. Men hvilken ondskab kunne den hellige

lektie ikke forvolde? Dog, nu brændte den indviede ild med svagere blus. Aages sætninger faldt ham i hu. Økologismen er på vej ind i den kyniske fase. Troen svinder, magten vinder. Det er idealismens ufravigelige bane.

Aage læste historien ret. Ideologier danner et sukkerlag over selviske interesser. Ideologier er bevæbnede ideer. Når helligflammen dør ud, stikker geværløbene frem. Materialismen synliggøres. Men dengang kunne han ikke lære. Brølet fra ideologerne lukkede sindet.

Hvilken behandling havde dambrugerne ikke været udsat for? Dette prægtige erhverv. Miljøstikkere og kommissærer sværmede om dammene. Men han havde selv stået på den kompromisløse linje i Miljøstyrelsen. Langt fra ofrene syntes det let. Nærhed krævede hårdere knoer. Denne rejse åbnede hans øjne. Hvordan kunne han så længe overhøre advarslerne? Vibekes udtryk dukkede op, bureaukratisk vold. Ja, bureaukratisk vold havde han udøvet, og voldshandlinger bag skranken forekom ikke mindre utilgivelige.

Fra hotellets vindue talte han otte kuttere. En håndfuld fiskere puslede om bådene, ryddede op og spulede dæk. Også fiskerne blev skidt behandlet. Det frieste af alle erhverv, selvejerkulturen i fornem skikkelse. Hvad havde politikmagerne ikke gjort ved dem? Reguleringer og forbud, kvoter og overvågning, razziaer, bøder og ophugninger. Den ene ydmygelse oven i den anden. Karrieresygens gift har ramt den sunde sans hos dem, hvis mål det er at vinde for sig selv en ubegrænset magt. Var det et citat af Kreon? Måske, trætheden trak et tæppe over hukommelsen. Men en ting synes ubestridelig: Politikere bevæger sig i landskabet som en flod, gennem de bløde punkter og udenom de hårde.

Auktionshallerne lå stille hen. Den røde sol lukkede og slukkede. Jon Galstrup hældte beholdningen af spiritus i vasken. Færdig med det. Morgendagen ventede. Det var tid at sove.

Miljøstyrelsen skruer bissen på. Fede bogstaver på forsiden af *Ringkjøbing Amts Dagblad*. Jon Galstrup foldede avisen ud. Journalisten lagde ikke fingrene imellem, men han havde selv puttet gæret i degen. Åh ja, den med borgmesteren blev også fremhævet.

Straks ved morgenmaden ringede han til byens førstemand, undskyldte sin optræden og gjorde rede for sin ændrede opfattelse i sagen. Desuden fik han arrangeret et møde med formanden for teknik og miljø.

Resolut vilje gør vejen kort. Uden omsvøb bed Jon Galstrup til emnet. Jeg har begået store fejl, sagde han til udvalgsformanden, og de skal rettes, og det skal være i dag; ellers tager andre kræfter over i ministeriet. Jens Niensens måleresultater virker overbevisende. En tvangslukning er

ikke aktuel. Det bliver min konklusion i redegørelsen til Miljøstyrelsen.

Jon Galstrups kovending forbløffede unægtelig formanden. Det er et velplejet dambrug, sagde han, problemet er miljøafdelingens prøver og Klaus Hammer. Ham snakker jeg med, svarede Jon, men jeg har brug for et indslag på TV/Midt-Vest inden klokken halv fire i eftermiddag.

Mødet med Klaus Hammer slog gnister. Der faldt vrede ord om desavouering og illoyalitet. Hvor er dine beviser, råbte lederen, hvori består fejlene i vore måleresultater?

Jon Galstrup svarede roligt. Forureningsdebatten begyndte i 1968. Siden den tid har miljøbevægelsen erobret terræn. Lutter sejre. Navnlig er det gået hårdt ud over de mindre erhverv og de mindre brug i de store erhverv. Frygt og fallitter er fulgt i miljømyndighedernes spor. Vi har deklasseret de mennesker, som skaber samfundets materielle værdier. Hæderkronede næringsveje er skamskændet. Ejerglæden ødelægges vi og arbejdsglæden.

Hvad kommer det sagen ved. Klaus Hammers ophidselse satte stedse tydeligere mærker i hans ansigt. Vi har et dambrug, der ikke følger reglerne og heller ikke vil. Det skal lukkes. Jon Galstrup fortsatte uanfægtet. Før 1971 fandtes der ikke noget miljøministerium. I dag knejser et miljøimperium af imponerende omfang. Svimlende summer står til vores rådighed. Antallet af miljøkommissærer beløber sig til flere tusinde. Du kender selv væksten i Ringkjøbing Amt.

Er vore måleresultater korrekte, eller er de ikke korrekte, skreg Klaus Hammer. Det kommer jeg til, svarede Jon Galstrup fattet. Miljøbevægelsen møder ikke nogen modstand. Miljø foran og alt er tilladt. De politiske partier kappes om at være mest miljøvenlige. Og mest miljøvenlig er det parti, som tildeler eller agter at tildele flest penge til undersøgelser og projekter. Men miljøvenligheden måles også på antallet af forbud og størrelsen af straffe. Jo skrappe forholderegler, der jongleres med, des mere progressiv fremstår politikerne. Digttere og forfattere er med på vognen. Det samme kan man sige om journaliststanden. Indtil dato har Danmarks Radio aldrig stillet et kritisk spørgsmål til miljøbevægelsen.

Du skal ikke holde foredrag for mig, indskød Hammer, det drejer sig om konkrete prøveudtagninger i forbindelse med Jens Niensens dambrug. Just det, Jon så indtrængende på ham. Mængden af rapporter er ved at løbe ministeriet over ende. Kandidaterne fra landets læreanstalter vil gerne fortsætte med det i studietiden indøvede rapportskriveri. Der foregår en skånselsløs konkurrence om forskningsbevillinger. Hvilken miljøbeskrivelse giver mest i posen? Hvad er kravet for succes i kampen om penge og embeder? Miljøproblemer, min gode Klaus Hammer. Miljøministre efterspørger truende tilstande. Ellers kan øko-ideologien og den politiske aktivisme ikke retfærdiggøres. Og medierne

sukker efter katastrofer. Danmarks Radio lægger ikke øre til andet. Hvilken forsker vil ikke gerne på skærmen? Fristelsen til at manipulere med tallene er stor. Ingen kontrollerer dem. Manipulationen er så godt som fri for risiko.

Beskylder du mig for at snyde med måleresultaterne? Denne gang lød Klaus Hammers stemme en anelse usikker. Jon bemærkede en vis flakken i hans blik. Det begynder allerede i studietiden, replicerede han. Alle tragter efter gode karakterer og en god stilling. Bevisførelsen i en opgave tillempes konklusionen, som altid er den politisk korrekte. Den slags fif lærer studenterne hurtigt. Censorerne er nærmest nødt til at tage prøverne i marken for gode varer. Efter studietiden fortsætter uvæsnet. Ingen kontrollerer kontrollanterne. Hvem tilser dine rapporter Klaus Hammer? Er de nogensinde gået efter i sømmene? Kommer du og dine medhjælpere i forhør af en udenforstående instans? Af politiet for eksempel?

Klaus Hammer blegtede. Jon fortsatte: Slutordene i min indberetning til Miljøstyrelsen vil i korthed lyde sådan: Der kan ikke rejses kvalificeret tvivl om Jens Nielsens måleresultater. En tvangslukning er udelukket. Han samlede papirerne sammen. Min afgørelse har glædet borgmesteren og formanden for teknik og miljø, og jeg forventer ikke indvendinger fra din side.

En hård nød at knække. Men nu var bestillingen udført og modstanden brudt. Hvad havde Kreon ikke sagt i tragedien? Selv jernet rinder blødt, når ilden gløder det, og nemt det bøjes af hårde hamre - sådan også viljen.

Endnu en opgave bankede på, nemlig interviewet i TV/Midt-Vest. Den sensationelle vending i dambrugssagen fik straks tv-stationen til at spidse øren. Optagelsen fandt sted foran amtsbygningen. Det var åbenbart, at journalisten fattede perspektivet i Jon Galstrups bratte omslag. Hun gik straks til biddet.

Jon Galstrup. Ved din ankomst var du rede til at tvangslukke Jens Nielsens dambrug. Rensningen af det udledte vand, sagde du, levede ikke op til kravene. Hvad har fået dig til at skifte mening?

Jeg har talt med ejeren og sammen med ham gennemgået driftsjournalen. En lukning af bruget er ikke længere på dagsordenen.

Amtets måleresultater viser noget andet. Hvordan kan du tilsidesætte de stedlige myndigheders vurdering?

Der vil altid eksistere en vis usikkerhed i forbindelse med prøveudtagningen, svarede han, ligesom den samlede bedømmelse indeholder subjektive momenter. Under alle

omstændigheder kan der rejses tvivl om resultaterne, og tvivlen bør altid falde ud til fordel for den anklagede.

Hermed tilsidesætter du forsigtighedsprincippet, Jon Galstrup, der blandt andet indgår i FN's miljøprogram. Ifølge dette princip skal hensynet til miljøet gå forud for hensynet til økonomi og profit.

Tvivlen skal i en retsstat komme den anklagede til gode. Dette retslige fundament kan der ikke dispenseres fra. Tvivlen bør aldrig blive en trumf i anklagerens hænder. Hvilken magt tilsteder man da ikke de mennesker, som får magt til at rejse tvivl og kaste mistanke? Det ville gøre landets næringsdrivende retsløse.

Har du opbakning i Miljøstyrelsen for denne holdning?

Både Miljøministeren og Miljøstyrelsen accepterer de demokratiske spilleregler.

Du tror ikke på undersøgelsernes objektivitet, kan jeg forstå. Sætter du spørgsmålstegn ved den økologiske videnskabs troværdighed?

Videnskaben er også et interessesamfund, der forholder sig til indkomster, embeder og forfremmelser. Heri burde der ikke være noget kontroversielt. Det er gangbar viden på enhver højere skole. Økologien danner ikke nogen undtagelse.

Alt i alt, Jon Galstrup, Jens Nielsens dambrug får lov til at fortsætte som hidtil.

Ja, en tvangslukning kommer ikke på tale.

Vibeke. Ormen er død. Forsigtigt trykkede han ordene ind på mobiltasterne. Han gik ind i afgangshallen. Vibeke, den sorte diamant, hvilken kostbarhed. Kærlighed er større end loven. Nu vidste han det også. Jon Galstrup kastede et blik på uret, et par minutter i seks. En halv time til start, altså kunne han nå 18-nyhederne.

Hele dagen var fiskene hoppet op i båden. Et held mere og missionen syntes fuldendt. Jon følte sig sikker på, at TV2 købte indslaget, og hans fornemmelse slog ikke fejl. Stationen serverede endda interviewet som tophistorien. Hermed var Miljøstyrelsen pacificeret.

Hjem til Vibeke. En lang nats rejse mod dag. Motorerne arbejdede harmonisk. Flyet gled behageligt hen over landskaberne. Han kiggede ned. Grønne marker, græs og korn og rapsgule firkanter, en billedbog i farver med velplejede gårde og huse. Danmark var et af verdens reneste lande.

Jon nippede til kaffen. Hvad havde økologismen ikke forårsaget af vildledning? Ufatteligt, at han selv bed på krogen,

at han lod sig bedøve af mediernes larm. Kampagne efter kampagne nedsvælgede han ukritisk. Fødevarerne usunde, drikkevandet giftigt, skovene døde eller døende, og hvad der ellers for en periode syntes virkningsfuldt at beskyldte næringslivet for. Alt slugt som fløde. Lærerne havde også svigtet, lige fra folkeskolen til universitetet. Et intellektuelt forræderi, mumlede han frem for sig, ja akkurat, intet mindre. Økologismen er historien om de intellektuelles forræderi. Men han skulle ikke forfalde til bortforklaringer. Hvorfor havde han ikke stølet på sine egne sanser? Bøge træernes grønne friskhed, maden, der smagte, og det gode drikkevand, alt sammen lige til at iagttage og bedømme.

Ikke en sky i luften. Jon Galstrup dvælede igen ved vinduet. Gårdene glimtede i solskinnet. Uvilkårligt kom han til at tænke på bondereformerne for et par hundrede år siden. Dengang jog en frihedsbevægelse gennem landet, ja gennem hele Vesteuropa. Den stærke stat stod for fald. Op til overfladen steg selvejereren som en korkprop ved trykkets fjernelse.

Friheden forløses ved nedbrydning af politik. Han havde ikke tidligere tænkt historien på den måde. Det fornemste i kulturen bliver til i politikfrie zoner. Stewardessen skænkede kaffe. Sådan hænger det sammen. Kultur er en afgrøde. Dambruget viste et træffende eksempel på denne indlysende sandhed, plastfabrikken i Slagelse ligeså. At høste frugten af sit eget arbejde, at gøre sit eget arbejde frugtbart. Netop det. I ejerskab og selvstyre skabes det væsentlige. Privatejendommens betydning for dansk kultur lod sig ikke overvurdere. Frihed, velstand, humanitet og retsorden, hvad mere har en nation og et folk brug for?

Men alt det havde han været med til at kuldaste. Nok engang måtte han sande et af Aages provokerende slagord: Miljøbevægelsen er en kulturødelæggende kraft. Ja vist, Jon tømte kaffekoppen, grøn politik bringer vold og vandalisme over civilsamfundet.

Forestillinger af den karakter trængte ikke ind i Miljøstyrelsen. Apparatet udsendte tværtom den besked, at allehånde farer stammede fra selvejet og selvbestemmelsen. Herfra bruste kilderne til forureningen. Derfor måtte staten sætte sin autoritet ind mod ejendomsretten og næringsfriheden.

Det var mærkeligt at tænke sig, at dansk landbrug for få år siden udgjorde rigets stolthed. Udenlandske statsoverhoveder vist rundt på gårde og forsøgsstationer. På internationale fødevaremesser hentede erhvervet de fornemste priser. Intet bedre havde landet at fremvise. Dette image slog miljøbevægelsen i stykker med usædvanlig brutalitet.

I boksning kan lyset tændes og slukkes med et slag. Et stød og puncheren er berømt, et stød og han er glemt. Landbruget led en sådan skæbne. Med et slag blev rigets idol sendt til tælling. Det gjorde ondt at mindes. Jon løsnede

bæltet. I studietiden havde han gennemset alle tv-klippene og læst stakken af referater og fordømmelser. Danmarks Radio fotograferede en kurv døde hummere fra Kattegat, halvfems sekunder i Søndagsavisen den 19. oktober, 1986, og gårdbrugets status styrtdykkede som et raketrant fly. Magen til derute i anseelse for et stort erhverv syntes uden fortilfælde i nationens historie. Dagligt trak TV-Avisen bondestanden gennem sølet. Mange gårde gik ned for altid.

Utvivlsomt havde kampen mod landbruget præget Aage Jørgensen dybt. Husmændene blev likvideret som klasse. Muligvis vippede hans forældres gård på kanten. Han lovede sig selv, at han ved førstkommande lejlighed ville genoptage kontakten med sin gamle studiekammerat og uden forbehold indrømme sin blindhed.

Vibekes klogskab matchede han heller ikke. I hvert fald ikke før nu. At vokse op i et praktisk miljø, at modnes i et familieforetagende ligesom lillepigen i overall ved dambruget. Hvilken ballast! Ejendom udvider personligheden. I private miljøer råder realitetssansen. Vidtløftige ideer får slag over snuden. Modsætningen til den intellektuelle verden forekom rammende. På universiteterne belønnes vilde påfund, straffes i det mindste sjældent. I ministerierne fortsætter virkelighedsflugten. Kun egeninteressen dyrkes med en høj grad af rationalitet.

Jürgen Lybæk? Hvad sagde han til 18-nyhederne? Pindehuggeren troede vel knap sine egne sanser. Jon lo for sig selv. Det var en glædeslatter, en følelse af frihed. Opstemt rettede han sædet til og spændte bæltet.

Maskinen toner langsomt farten ned til landing. Piloten hælder flyet ind mod Kastrup. Skorstene og røde tage vipper over vingen som et maleri af Poul Anker Bech. Hjulene trækker stellet ud i strakte arme, spændt og stemt som cellostrengene før koncerten. En herlig lyd af dæk og fjedre over banen. Tid til at synge. Tid til at danse. Hjem til Vibeke, rigtig hjem.

Lobbyisme

Lobbyisme er blot én måde, som interessegrupper på den politiske markedsplads bruger til at påvirke ressourcfordelingen i samfundet til egen fordel. Ligesom embedsværket og medierne, kæmper lobbyisterne om særfordele. Konsekvensen af denne maksimering af egne fordele er bl.a. en uheldig vækst i statens opgaver, skriver cand.scient.pol. Simon Espersen.

Af Simon Espersen

Politik handler ifølge politologen David Easton (1965) om »den autoritative fordeling af værdier med gyldighed for et samfund«. Men hvilke værdier er ikke gyldige for et samfund? Man kan ikke slå op i en bog og se hvilke værdier, som det er legitimt for staten at fordele, og hvilke der tilhører resten af samfundet, og som altså ikke skal fordeles autoritativt men via markedet. Afgrænsningen af den autoritative fordeling afhænger blandt andet af, om man tilhører den politiske højrefløj eller venstrefløj.

De politiske beslutningstagere har ansvaret for den autoritative fordeling. Embedsmændene hjælper politikerne til at fordele værdierne. Det samme gør medierne ved at viderebringe krav fra borgerne. Endelig er der lobbyisterne, dem der henvender sig mere eller mindre direkte til de politiske beslutningstagere.

Af embedsmænd, medier og lobbyister er sidstnævnte gruppe på mange måder den mest uglesete. Medierne ses ofte som repræsentanter for offentligheden, embedsmændene som fornuftens stemme overfor beslutningstagerne. Men lobbyisterne derimod opfattes ofte som »hemmelighedskræmmer«, der i smug kæmper for lyssky bagmænds ønske om særlige fordele. Men er dette billede korrekt?

Der er mindst to grunde til, at dette er et misvisende syn på lobbyisterne. For det første kæmper såvel medier som embedsværket for særfordele i næsten lige så høj grad som lobbyisterne. For det andet repræsenterer lobbyisterne ofte interesser som de, der ved højtidelige lejligheder taler grimt om lobbyisterne, selv ønsker fremmet. Det er »de andres« særfordele og deres lobbyister, som man ikke bryder sig om.

Det er de færreste danskere, der ikke indirekte kan forbindes med lobbyvirksomhed: De fleste er medlem af en eller anden forening eller ansat i en virksomhed, der enten direkte eller indirekte bruger lobbyvirksomhed som et middel blandt flere til politisk indflydelse.

Danskerne har via skatterne overladt omkring halvdelen af deres indkomst til de politiske beslutningstagere, og det beløb hører dermed til under formuleringen »den autoritative fordeling af værdier med gyldighed for et samfund«. Men vi ved også godt, at de politiske beslutningstagere ikke er alene

om at tage beslutningerne. Faktisk ville vi være bekymrede, hvis de var det. Derfor melder vi os ind i foreninger, der kæmper for de interesser som vi ønsker fremmet, når politikerne skal vælge. Vi betaler til fagforeninger, vælgerforeninger, miljøorganisationer, forbrugerorganisationer med meget mere, og vi forventer naturligvis, at de maksimerer deres og dermed vores indflydelse i forhold til de politiske beslutningstagere. Det gør de blandt andet via medierne men også gennem lobbyarbejde.

Så hvad er problemet? Lobbyister agerer blot på den politiske markedsplads ligesom forretningsfolk gør det på den økonomiske vil nogle hævde.

Der er imidlertid flere problemer forbundet med ordningen. Et af problemerne ved de mange kroner til staten er, at staten er blevet grænseløs. Hvis folk er utrygge, er der straks en forening eller en institution, der kræver en kampagne mod utryghed. Hvis nogle af landets borgere brænder hænderne på billige aluminiumsgryder, skal det naturligvis følges op med et indslag i tv-programmet OBS om, at man skal huske at bruge grydelapper. Fedme udnævnes til en »folkesygdom« – ifølge WHO er der tale om en »epidemi«. Rygevaner skal bearbejdes kollektivt. Børneopdragelse er i stigende grad blevet fællesskabets og »de sociale myndigheders« ansvar. Medierne, lobbyisterne og offentligt ansatte med indflydelse udvider i fællesskab grænserne for hvad, staten skal tage sig af.

Et eksempel fra medieverdenen er støtten til etableringen af dagbladet *Dagen*. *Dagen* fik ifølge *Berlingske Tidende* 5,8 millioner kroner samt en lånekauktion på 4 millioner fra statsinstitutionen Dagspressens Finansieringsinstitut. Spørgsmålet er, om det at sende *Dagen* på gaden var udtryk for et kollektivt gode? Kunne *Dagen* sammenlignes med infrastruktur, socialt sikkerhedsnet, rent drikkevand eller folkeskole. Gavnede statsstøtten til *Dagen* borgerne i almindelighed? Gavnede støtten kravet om, at pressen i et frit samfund skal være uafhængig af staten? Gjorde støtten en forskel? Det er alt sammen tvivlsomt, ikke mindst det sidste eftersom *Dagen* er gået konkurs.

Ud over væksten i statens opgaver, som lobbyismen bidrager til, og som fører til stadigt større pres på det offentlige forbrug, så er der hele spørgsmålet om fornuft. Er det de rigtige beslutninger, der bliver taget og hvem er de rigtige for?

Et svar kan være, at vi selv har valgt vores politikere og dermed er der tale om de »rigtige« beslutninger. Et andet svar kan være, at uanset om man stemmer til højre eller til venstre, så udvides mængden af offentlige opgaver, og at den autoritative fordeling simpelthen er noget nær tilfældig. Den endelige fordeling afhænger af hvilken pressionsgruppe, der er dygtigst.

Hvis væksten i statens opgaver skal være meningsfuld, må det være fordi, der er en vækst i det man kan kalde for »kollektive problemer«, og hvis disse nye problemer skal kunne løses, fristes man til at stille spørgsmålet om der findes en kollektiv fornuft. Når staten har sat sig på halvdelen af samfundets ressourcer betyder det så, at halvdelen af enhver borgers problemer i virkeligheden er fællesskabets? Det er der næppe nogen, der mener. Men jo højere skatter, desto flere problemer forventer vi os, at staten tager sig af.

De nye behov som lobbyister skaber, betyder højere skatter. Højere skatter betyder mere magt til staten frem for markedet. Og jo mere magt til staten, desto flere lobbyister. Systemet har sin helt egen dynamik. De sidste mennesker, der lyttes til, er dem, der ønsker lavere skatter og mindre stat. De betragtes af de fleste som fanatikere.

EU er et af de steder, hvor lobbyvirksomhed virkelig kan betale sig. For hvad er EUs kompetenceområder? Det er der ingen, der præcist ved. Men der er mange, som gerne vil komme med gode forslag. EU er et af de bedste eksempler på, at koncentrationen af magt og penge øger tilstrømningen af lobbyister, der så skaber nye krav, og dermed genererer et større behov for ressourcer.

Det mest betændte område og det bedste eksempel på lobbyvirksomhed er naturligvis landbrugsstøtten, der ifølge mange undersøgelser slet ikke gavner landbruget, men tværtimod skader det. Amerikanske og europæiske forbrugere betaler i dag tre gange verdensmarkedsprisen, når de køber sukker. Det kan de takke landbrugets lobbyister for. Men landbrugsstøtten betyder, at EUs bureaukrater og politikere øger deres politiske magt. Pengene giver dem beslutningskraft. Og det er en af grundene til, at økonomerne ikke kan overbevise dem om, at det kan betale sig at afskaffe støtten.

Et andet og mere grumt eksempel på fødevarebranchens succes med lobbyvirksomhed kunne man læse i *Politiken* i efteråret 2002 under overskriften: »EU udpiner afrikanske fiskere« (Hunds-bæk 2002: 9). EU har opkøbt fiskerettigheder i 15 afrikanske lande, og rige europæiske fiskere ødelægger nu på 15. år Angolas fiskeres muligheder for et profitabelt fiskeri. Hvorfor? Fordi landbrugslobbyen har foreslået det overfor EU. Fordi embedsmænd i EU er i stand til at tage den slags beslutninger. Og sidst men ikke mindst, fordi de er i besiddelse af de økonomiske ressourcer til at implementere den slags beslutninger.

Embedsmænd og politikere i EU bruger lobbyisterne til at få mere magt. Lobbyister i EU bidrager til fællesskabets legitimitet ved at skabe nye behov. Og dermed cementeres idéen om en fælles europæisk dagsorden, langt ud over hvad der reelt kan siges at være fælles europæiske interesser. For det er næppe en fælles europæisk interesse at forhindre fattige bønder i ulandene i at eksportere deres produkter til Europa, eller en fælles europæisk interesse at medvirke til, at europæiske forbrugere skal betale højere priser for deres madvarer.

Et af de mere absurde konsekvenser af koncentrationen af støttekroner i EU er etableringen af danske kommuners kontorer i Bruxelles, som f.eks. »Nord-danmarks EU-kontor«, der ifølge Ålborg Kommunes hjemmeside beskæftiger sig med:

»Politisk lobbyisme og projektlobbyisme i Bruxelles [-] Fremme af bestemte politiske mærkesager gennem Bruxelles-kontorets politiske netværksrelationer. [...] Nord-danmarks EU-kontor har også mulighed for at skabe opmærksomhed om bestemte projektansøgninger hos nøglepersoner i EU-Kommissionen for derigennem at opnå større mulighed for finansiel støtte.«

Såvel Ålborg Kommune som EU-systemet er finansieret gennem skatter. Kommunen bruger nu sine skattefinansierede ressourcer på at trække penge fra EUs skattefinansierede kasser til sine egne kasser samt til det nordjyske erhvervsliv. I andre dele af Europa får man dermed mindre støtte eller ingenting, og borgerne i EU får alt andet lige færre penge til dem selv. Enhver form for støtte sker på bekostning af nogle andre.

Gennem processen, det vil sige lobbyarbejdet og tildelingen af regionalstøtte, øger såvel EU som Ålborg Kommune deres magt og prestige. Om skatteydernes penge er blevet brugt som de ønskede, det vides ikke. De bliver ikke spurgt. Men ligesom det er tilfældet med landbrugsstøtten, er det tvivlsomt om støtten i sidste instans gavner andre end dem, der uddeler den: Jo flere penge som erhvervslivet kan få via kommunen fra den danske stat og EU, desto flere ressourcer vil der blive brugt på gode forbindelser med embedsmænd og politikere, og desto mindre gennemskuelig vil markedet blive, samtidig med at de politiske beslutningstagere gør sig uundværlige.

Hver gang nogle grupper i samfundet kræver, at staten skal bruge ressourcer på netop deres sag, så kræver de implicit, at det sker på bekostning af nogle andre. Andre skal ikke have del i ressourcerne, og nogle skal betale.

Referencer:

Easton, David: *A Framework for Political Analysis*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1965.

Hunds-bæk, Thomas: »EU udpiner afrikanske fiskere« *Politiken*, 1. sektion 9, 9. oktober, 2002.

Anmeldelse

Bowling for Columbine, USA: MGM/United Artists, 2002. Skrevet og instrueret af Michael Moore. Produceret af Michael Moore, m.fl. Længde: 120 minutter.

Af Daniel Beattie

En blanding af vanvare og nysgerrighed fik mig til at gå ind for at se Michael Moores nyeste film, *Bowling For Columbine*, der angiveligt handler om amerikanere og deres forhold til skydevåben.

Jeg har tidligere set både Moores tv-programmer og hans første film *Roger & Me* (1989) der beskriver, hvordan han følger bilproducenten General Motors direktør over en længere periode for at få ham til at sige undskyld, fordi han lukkede en fabrik i Moores hjemby i Michigan.

Bowling For Columbine tager et interessant emne op: Hvorfor er der så meget vold i USA? Med udgangspunkt i Columbine-tragedien, hvor to utilpassede drenge skød og dræbte 14 af deres skolekammerater og en lærer den 20. april, 1999, forsøger Moore at opklare dette mysterium. Et prisværdigt initiativ, skulle man mene. Desværre er Moore ikke synderligt interesseret i en seriøs behandling af emnet. Han vil hellere bruge sin tid på det han plejer, som er at propagandere for anti-kapitalisme og socialisme.

Men lad mig starte med at rose Moore for én ting. Han slår tidligt i filmen fast, at den megen vold umuligt kan skyldes, at skydevåben er så tilgængelige som de er. I hvert fald ikke alene. På den måde undgår han den mest almindelige faldgrube for anti-våben forkæmpere, men dette betyder ikke, at han ikke falder i. Filmen er nemlig fyldt med fejl, insinuationer og misinformation, som vi kender det fra Moores andre film og tv-optrædener.

Moore starter med at påstå, at han vil undersøge, hvorfor drengene fra Columbine-skolen i byen Littleton i Colorado egentlig gjorde det, de gjorde. Han afviser fornuftigt de sammenhænge som det kristne højre i USA prøvede at påvise mellem Columbine-tragedien og videospil, voldsfilm og musik, som f.eks. sangeren Marilyn Manson. I stedet prøver han humoristisk at påvise en sammenhæng imellem bowling og tragedien, da drengene efter sigende var til bowling-undervisning den morgen, tragedien fandt sted. Dette har dog siden hen vist sig at være urigtigt, men Moore hænger sig ikke så meget i fakta.

Senere prøver han at påvise en meget søgt sammenhæng mellem den amerikanske producent af bl.a. forsvars-teknologi, Lockheed-Martins fabrik i Littleton og tragedien. Angiveligt skulle de unge drabsmænd have slået 15 mennesker ihjel, fordi deres forældre producerede masse-ødelæggelses-

våben på Lockheed-Martin-fabrikken. En noget urealistisk påstand, især når man tænker på, at Lockheed-Martins fabrik i Littleton producerer affyringsramper til satellitter, og ikke missiler, som Moore påstår i filmen.

I det hele taget er hans fremstilling af Columbine-tragedien ganske poppet og at påstå, at han har en reel interesse i at opklare de egentlige årsager til drengenes handling er nærmest en lodret løgn. For hvis han ville det, kunne han have startet med at finde ud af, hvorfor de f.eks. valgte Hitlers fødselsdag til at begå deres ugerninger på.

I det hele taget forsøger Moore at få det hele til at se så sensationalistisk ud som muligt. En af de mest omtalte scener i filmen er således den, hvor han går ind og opretter en konto i en bank og med det samme får udleveret en riffel som et introduktions-tilbud. Det er ganske rigtigt, at en af de gaver man kan vælge, er en riffel (man kan også vælge golfkøller og andre ting, men det nævner Moore ikke). Men man får ikke udleveret riflen i banken, som Moore fremstiller det. Man skal derimod hente riflen et andet sted, når man er blevet tjekket i henhold til den gældende lov. Banken understreger således, at scenen er iscenesat af Moore og hans kamerahold.

Som om det ikke var nok, smutter Moore yderligere historieforklaring og fordrejning ind i filmen. På et tidspunkt underholder han med en tegnefilms-sekvens, der fortæller USAs historie. Udover at beskrive den amerikanske borgerkrig faktisk forkert, fortæller han (i øvrigt ganske korrekt) at racisme er et af grundelementerne i den amerikanske våbenkontrol. Det var nemlig sådan, at våbenkontrol blev indført for at kontrollere de sortes adgang til våben. Men på en eller anden måde får han det til at fremstå som om, at nutidens fortalere for fri adgang til våben (til både sorte og hvide) er racister. Det hænger ikke sammen. Og det er vel også derfor, at Moore ikke har talt med nogle af de sorte borgerrettighedsgrupper, der kritiserer våbenkontrol. De passer nemlig ikke ind i Moores præsentation af forholdene.

Den værste og mest latterlige fordrejning, som forekommer i filmen, er dog i forbindelse med en meget tragisk historie. Moore beskriver en ung mor, der ikke har noget arbejde. Derfor får hun bistandshjælp (ja, det kan man faktisk få i USA) og for disse bistandspenge arbejder hun i et aktiveringsprojekt. Hun arbejder i en butik, der kræver lang transporttid. Mens hun er i dette projekt, lader hun sin seksårige søn passe af sin bror, der har været så uforsigtig at lade sin kaliber .32 ligge fremme, så drengen kan finde den. Drengen tager pistolen med i skole, og

skyder og dræber en af sine klassekammerater, en lille pige på hans egen alder.

En tragisk historie, som Moore formår at fordreje på det groveste, når han beskylder folkene bag aktiveringsprojektet (som i øvrigt kædes sammen med Lockheed-Martin) for at være skyld i pigens død! Dette er så grov manipulation, at det er til at brække sig over. Moore nævner ikke med et eneste ord, at onklen måske ikke burde lade pistolen ligge fremme, hvor et barn kan få fingre i den. Nej, det er selvfølgelig den store stygge virksomheds skyld, fordi den har tvunget moren til at gå på arbejde - det er klart.

Man skulle tro at topmålet af plathed var nået, men ak nej. Moore aftaler at lave et interview med Charlton Heston, der på det tidspunkt stadig var talsmand for National Rifle Association (NRA), den (heldigvis stadig) indflydelsesrige, amerikanske våben-ejer organisation.

Heston er meget imødekommende overfor Moore, der spørger om de mærkeligste ting, som Heston umuligt kan svare på. F.eks. spørger Moore, hvorfor der forekommer så meget vold med skydevåben i USA. Heston siger noget med, at det muligvis kan have noget med de mange forskellige etniske grupper i USA at gøre, og straks får Moore det til at se ud som om, Heston er racist. At Heston er et af de mennesker, der har gjort mest for sortes rettigheder i filmindustrien i Hollywood, nævnes ikke med et eneste ord. Da Moore hiver et billede op af den seksårige dræbte pige, bliver det for meget for Heston, der rejser sig op og går. Noget han burde have gjort længe før.

Og der er mange flere ting i den stil i filmen, men skulle jeg beskrive dem alle, ville denne anmeldelse blive et længere epos.

Moore konkluderer, at amerikanere bare er mere bange end andre, og at de er ofre for medier og lignende. Altså en noget tynd marionet-teori, der i øvrigt slet ikke tager højde for, at volden og kriminaliteten i USA i dag er faldende, samtidig med, at antallet af våben er stigende, og at der i dag er flere skydevåben end nogensinde. Men det passer, som så meget andet, slet ikke ind i Moores billede af hvordan det hele hænger sammen.

Mit største problem med Moores film, er ikke at den er politisk, men at den udgiver sig for at være noget, den ikke er: en dokumentar-film. I stedet bør man se det som en del af den tradition, der hedder *cinéma vérité*, der blander fiktion med virkelighed. Desværre er jeg allerede stødt på en del mennesker, der tror, at det de har set, er den skinbarlige sandhed. Moores tendentiøse fremstilling passer kun alt for godt i de fordomsfulde europæeres primitive og helt unuancerede syn på USA. Denne skandaløst tendentiøse film vandt da også prisen som den bedste udenlandske film i forbindelse med uddelingen af Cæsar filmpriserne i Paris og juryens pris ved filmfestivalen i Cannes i 2002 (hvor filmen ved premieren modtog en 13 minutter lang stående ovation). samt et utal af andre filmpriser, herunder en Oscar i kategorien bedste dokumentarfilm. Meget plat.

Bidragydere til dette nummer

Daniel Beattie (f. 1971) arbejder i musikindustrien som DJ/producer indenfor elektronisk musik. Derudover er han radiovært på Danmarks Radios P3 og indehaver af et mindre pladeselskab.

Simon Espersen (f. 1971) er cand.scient.pol. fra Aarhus Universitet, tidligere medlem og aktiv i Det Radikale Venstre, debattør og beskæftiget i analysebranchen.

Nikolaj Gammeltoft (f. 1973) er cand.scient.pol. fra Københavns Universitet og dette tidsskrifts redaktør. Han har arbejdet som politisk konsulent for Venstre. I dag er han ansat i en større telekommunikationsvirksomhed.

Nicolai Heering (f. 1968) er civiløkonom (HA) fra Syddansk Universitet samt M.Phil. i europæiske studier fra Cambridge University i England. Han driver i dag egen virksomhed inden for ejendomsinvestering.

Henrik Gade Jensen (f. 1959) er mag.art. i filosofi og ansat som pressesekretær i Kirkeministeriet. Desuden ekstern lektor i filosofi på Københavns Universitet og foredragsholder og kronikør.

David Karsbøl (f. 1977) er stud.polit. og skriver speciale ved Københavns Universitet. Han er tidligere sekretær for selskabet Libertas og nuværende præsidiemedlem. Han er en af initiativtagerne til Den Danske Skatteborgerforening. Tidligere har han været aktiv i Venstre og Venstres Ungdom.

Niels Kristian Schmidt er cand.polit. fra Københavns Universitet og medlem af redaktionen i internet-magasinet *Liberator*.

Steen Steensen er opvokset ved landbruget. Landbrugsmedhjælper indtil militærtjenesten. Derefter uddannet som folkeskolelærer ved Jelling Seminarium. Senere cand.pæd. med historie som hovedfag. Lærer i historie og pædagogisk filosofi på Ranum Statsseminarium. Siden lektor ved Vesthimmerlands HF & VUC. Han har bl.a. skrevet *Den sociale komedie* (1982), *Den økologiske krigsførelse* (1986), *Demokratiets rødder* (1994), *Problemet med de intellektuelle* (1998) og *Historien om Amerika* (2001).

Invitation til Adam Smith Pris-overrækkelsen den 7. juni 2003

Det er med fornøjelse, at Selskabet Libertas kan annoncere David Gress som årets modtager af Adam Smith Prisen 2003. Prisoverrækkelsen finder sted ved et arrangement den 7. juni kl. 18.30 på Restaurant Robusto, Sankt Peders Stræde 34 i København. Der er åbent for offentligheden.

Programmet vil være således sammensat:

- Pernille Johansson, sekretær i Libertas, siger velkommen og byder til bords.
- Efter forretten vil Henrik Gade Jensen, mag.art. i filosofi, motivere tildelingen af Adam Smith Prisen til David Gress.
- Efter hovedretten taler David Gress som årets Adam Smith prismodtager.
- Her efter serveres der kaffe og dessert.

Påklædning er forretningsmæssig.

For deltagelse i prismiddagen skal du tilmelde dig ved at sende en e-mail til selskabets sekretær Pernille Johansson på info@libertas.dk og indbetale 280 kr. på selskabets girokonto 808-0577 hurtigst muligt. Hvis du benytter homebanking, så er registreringsnummeret 1199, og hvis dit homebanking-system anmoder om et 14-cifret kontonummer, sammenstilles ovenstående til 11990008080577.

Om Adam Smith Prisen

David Gress er årets prismodtager af Adam Smith Prisen. Selskabet Libertas har siden 1988 uddelt denne pris. Prisen uddeles traditionelt på eller omkring årsdagen for den skotske økonom Adam Smiths (1723-90) fødselsdag (5. juni). Prisen uddeles til en dansker eller udlænding, der i tale, skrift eller handling har gjort en bemærkelsesværdig indsats for at fremme det frie samfund og det frie marked, hvilket i høj grad er tilfældet med David Gress.

Se også Henrik Gade Jensens omtale af David Gress andetsteds i dette tidsskrift.

Kommende numre

Stort Ayn Rand temanummer. Læs bidrag af Søren Pind, Nicolai Heering, Otto Brøns-Petersen og Ayn Rand. Udkommer september/oktober 2003.

Tema om grundloven. Læs bidrag af Henrik Gade-Jensen og Otto Brøns-Petersen. Udkommer januar/februar 2004.

Den synlige hånd 

Bureaukratistop

Regeringen bør indføre et bureaukratistop, ligesom den har indført et skattestop. Bureaukratistoppet skal være et stop for flere offentligt ansatte. Relativt set hører den danske offentlige sektor til en af de største i verden. På den baggrund synes det absurd, at regeringen fastholder, at antallet af offentligt ansatte skal stige over de næste år - tilmed i et økonomisk klima, hvor de fleste private virksomheder i Danmark afskediger eller undlader at nyansætte.

Af Nikolaj Gammeltoft

I begyndelsen af februar offentliggjorde Finansministeriet sin budgetredegørelse for 2003. Den viser, at den offentlige sektor på sammenligneligt basis i gennemsnit brugte 15.000-16.000 kr. mere pr. borger i 2001, end det var tilfældet i 1992. Danmark har dermed tiårsrekorden i offentlig forbrugsvækst, når man sammenligner med Vesteuropa og USA.

Denne forbrugsrekord dækker bl.a. over, at det offentlige personaleforbrug i de seneste 10 år er vokset med knap 75.000 årsværk svarende til godt 12 pct. Ifølge Danmarks Statistik var der således i 2001 ca. 824.300 beskæftigede indenfor offentlig forvaltning og service. Samtidig med væksten i personaleforbruget, er den offentlige sektors produktivitet faldet med ca. 10 pct. i løbet af 1990erne. Det fremgår af Finansministeriets Budgetredegørelse fra 2000-2001.

Danmark står således med det værste af alle onder: stigende offentlige udgifter, vækst i antallet af offentligt ansatte og faldende produktivitet i den offentlige sektor. Regeringspartierne dækker sig ind under, at der er behov for denne vækst, fordi der bliver flere gamle og børn at passe, og at det derfor er urealistisk at spare.

Men hvis regeringen virkelig vil give skatteborgerne mere service for pengene, bør den skære i de offentlige udgifter. Lavere offentlige udgifter har en disciplinerende effekt, som fører til højere produktivitet. Det viser erfaringerne fra Sverige. Baseret på undersøgelser af produktiviteten i den svenske offentlige sektor fra 1960 og frem, konstaterer Finansministeriet, at der for statens vedkommende er en sammenhæng mellem den kraftige udbygning af det statslige område i 1960erne og frem til midten af 1970erne, og den negative produktivitetudvikling i samme periode. I anden halvdel af 1970erne øgedes efterspørgslen efter statens ydelser under lavkonjunkturen, men en samtidig forsigtig budgetreduktion blev ledsaget af en vis produktivetsforbedring.

I begyndelsen af 1980erne skærpedes behovet for besparelser på de statslige budgetter i Sverige, hvilket medførte en nedgang i statens udgifter til forbrug. Dette gav anledning til en yderligere forbedring i produktiviteten. Anden halvdel af 1980erne indebar en fornyet ekspansion af statens udgifter, hvorved produktivetsstigningerne tog af.

Men den danske regering har valgt gå i den modsatte retning med en fortsat udvidelse af den offentlige sektor. Udgangspunktet er ifølge Venstres Finansminister Thor Pedersen, at der vil komme 3.000 flere offentligt ansatte i 2003. Slutresultatet vil være, at fra 1992 til 2010 vil antallet af offentligt ansatte efter regeringens planer stige med 110.000.

Desværre synes der således at være en indgroet inerti i forsøget på at dæmpe væksten i den offentlige sektor. I 2000 var niveauet for det årlige offentlige forbrug ca. 30 mia. kr. større end den daværende socialdemokratiske regering selv havde planlagt i 1993. Det beløb svarer til det årlige provenu fra hele mellemskatten, hele topskatten og 3/4 procentpoint på bundskatten ifølge Dansk Industri.

Alternativet til regeringens fortsatte ekspansion af den offentlige sektor, er derfor at indføre et bureaukratistop. Et bureaukratistop vil sætte en stopper for den negative udvikling i retning af voksende udgifter, mere personale og lavere produktivitet. Bureaukratistoppet kunne udformes på samme måde som skattestoppet – på intet område må antallet af offentligt ansatte vokse, uden at det falder tilsvarende på et andet område. Det vil indebære, at væksten i antallet af offentligt ansatte sættes i stå øjeblikkeligt. På sigt vil det føre til en sund reduktion af den offentlige sektors andel i bruttonationalproduktionen, samtidig med at det vil skabe det råderum til skattelettelser i toppen, som borgerlige politikere hævder ikke findes eller ikke kan skabes.